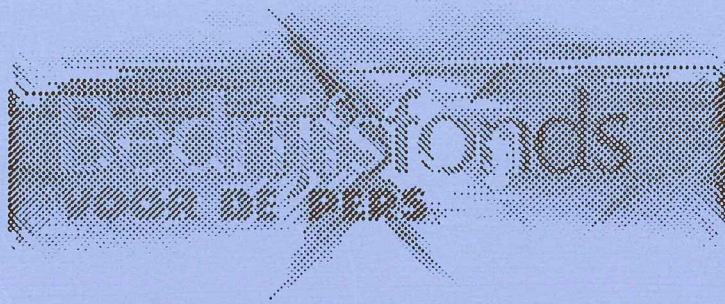
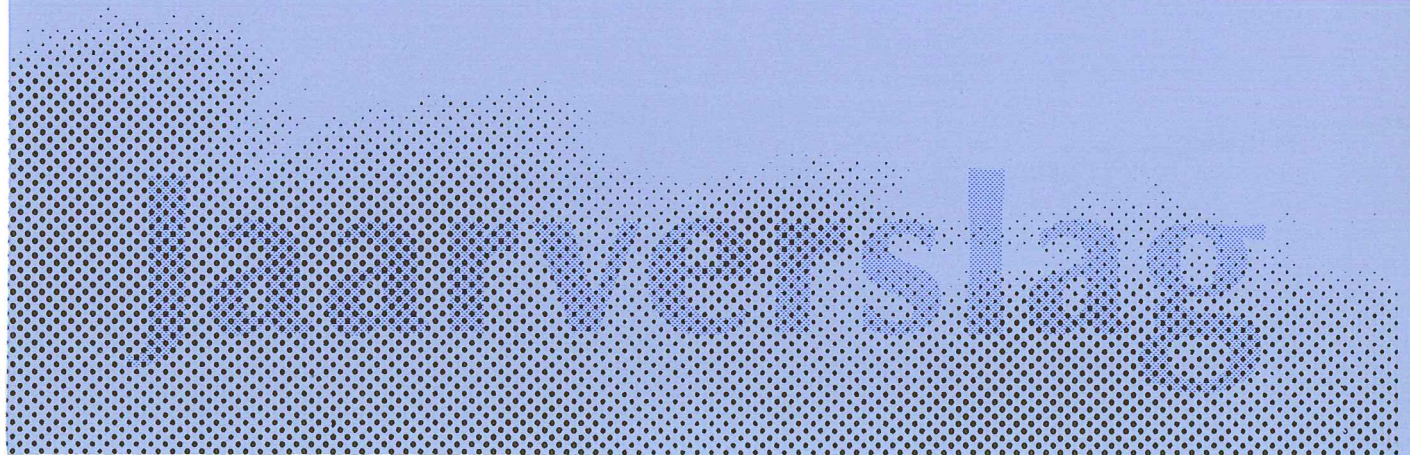

1986

De Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers

- werd op **16 september 1974 opgericht**.
De oprichtingsakte, waarin opgenomen de statuten, werd gepubliceerd in de Staatscourant van 1 oktober 1974, nr. 190. De statuten werden laatstelijk gewijzigd en opnieuw vastgesteld op 28 december 1982 (Stscrt. 1983, 11). De activiteiten van het Bedrijfsfonds voor de Pers zijn gebaseerd op deze statuten alsmede op de Richtlijnen voor de werkzaamheden van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers en op de Compensatieregeling voor Dagbladen (Stscrt. 1984, 221);
- heeft tot **doel** - in het belang van de **pluriformiteit** van de **bestaande pers** - mee te werken aan het verlenen van **financiële bijstand** (kredieten en in bijzondere gevallen financiële steun à fonds perdu) ten behoeve van **dag- en nieuwsbladen en opinieweekbladen**;
- wordt **geleid door een bestuur** dat over ingediende steunaanvragen adviezen verstrekt aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, die over deze aanvragen de uiteindelijke beslissingen neemt.
De bestuursleden worden op persoonlijke titel door de minister benoemd. De leden hebben geen bestuurlijke, financiële of andere banden met ondernemingen of persorganen, dan wel met organisaties in het perswezen;
- **is belast met de uitvoering van:**
 1. **de financiële steun aan afzonderlijke dagbladen, nieuwsbladen of opinieweekbladen.** Deze steun wordt, na goedkeuring door de minister, ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers verstrekt;
 2. de begin 1983 als experiment over de jaren 1981, 1982, 1983, 1985 en 1986 ingevoerde **Compensatieregeling voor Dagbladen**. Voor deze regeling komen dagbladen in aanmerking die als gevolg van hun oplage in combinatie met hun geografische verspreiding in die jaren verlies hebben geleden;
 3. de zogenaamde **aanvullende maatregelen**. Het Bedrijfsfonds heeft middelen ter beschikking, waaruit, na goedkeuring door de minister, financiële bijstand kan worden verleend:
 - ten behoeve van een éénmalige reorganisatie van afzonderlijke dagbladen, nieuwsbladen of opinieweekbladen;
 - aan projecten van meerdere dagbladen, nieuwsbladen of opinieweekbladen gezamenlijk, gericht op verbetering van de exploitatiepositie van die persorganen, mits die projecten passen in de doelstelling van het Bedrijfsfonds voor de Pers;
 - aan onderzoek, te weten aan:
 - nader onderzoek naar de doelmatigheid en de effectiviteit van de Compensatieregeling voor Dagbladen,
 - organisatie-onderzoek ten behoeve van verlieslijdende dagbladen,
 - onderzoek dat de persbedrijfstak als geheel ten goede komt betreffende andere vraagstukken dan bedoeld onder beide voorgaande punten, mits die vraagstukken verband houden met de doelstelling van het Bedrijfsfonds voor de Pers;
- verkrijgt haar **financiële middelen uit de opbrengsten van de etherreclame**;
- het Bedrijfsfonds voor de Pers zal ingevolge de Mediawet 1987 per 1 januari 1988 een **wettelijke basis** verkrijgen.

Sir Winston Churchilllaan 366
070 -40 6318
Postbus 5406
2280 HK Rijswijk

Inhoud

I.	Ten geleide	5
II.	Samenstelling van het bestuur en het secretariaat van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers in 1986	6
III.	De werkzaamheden van het bestuur in 1986	7
1.	Inleiding	7
2.	Inkomsten en uitgaven van het Bedrijfsfonds voor de Pers in 1986	7
3.	De Compensatieregeling voor Dagbladen	13
3.1.	Voorgeschiedenis	13
3.2.	De Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983	13
3.2.1.	Behandeling van de aanvragen	13
3.2.2.	Aanvragen van De Courant Nieuws van de Dag	13
3.2.3.	Aanvullende uitkeringen	14
3.3.	Vorbereiding Compensatieregeling voor Dagbladen over 1985 en 1986	14
4.	Individuele steunverlening ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers	17
4.1.	Steunverlening aan De Groene Amsterdammer	17
4.2.	Beheer van de kredieten, verstrekt ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers	18
4.2.1.	Stichting Christelijke Pers	19
4.2.2.	Stichting Bepenak	20
5.	Mediabeleid	21

BIJLAGEN

1.	Advies d.d. 14 april 1986 inzake aanvragen van De Courant Nieuws van de Dag om uitkeringen op basis van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983	25
2.	Advies d.d. 13 mei 1986 inzake de herziening van de uitkeringen op basis van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983	31
3.	Advies d.d. 8 juli 1986 inzake de mogelijke voortzetting van de Compensatieregeling voor Dagbladen	35
4.	Advies d.d. 6 januari 1987 inzake verdere financiële bijstand aan het opinieweekblad De Groene Amsterdammer	43
5.	Advies d.d. 30 mei 1986 inzake aflossing van een krediet aan de Stichting Christelijke Pers	46
6.	Brief aan de minister van WVC d.d. 6 maart 1986 inzake het wetsvoorstel Mediawet	48

I. Ten geleide

Het Bedrijfsfonds voor de Pers staat thans aan de vooravond van een nieuwe opzet, waarvoor in het verslagjaar 1986 een belangrijke aanzet werd gegeven. Bij het in werking treden van de Mediawet, waarvan het ontwerp in 1986 bij de Tweede Kamer werd ingediend en dat inmiddels door Tweede en Eerste Kamer is aanvaard, zal het Bedrijfsfonds voor het eerst een wettelijke grondslag verkrijgen. Daarnaast voorziet de Mediawet in een verandering van de beslissingsbevoegdheid over aanvragen tot financiële steunverlening: in plaats van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur zal in de toekomst het bestuur over deze aanvragen gaan beslissen. Bovendien zal de Mediawet leiden tot een verruiming van de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds, nu bijvoorbeeld ook maandbladen die aan bepaalde voorwaarden voldoen, hiertoe gerekend gaan worden.

Het verslagjaar gaf tevens een aantal belangrijke beslissingen te zien op het gebied van de Compensatieregeling voor Dagbladen. Niet alleen kwam de uitvoering van de regeling over de boekjaren 1982 en 1983 tot een afronding, maar ook nam de minister ons advies over tot verlenging van deze experimentele regeling met twee jaar (1985 en 1986).

Op het gebied van de financiële steunverlening aan afzonderlijke persorganen werd in het verslagjaar vooral onze aandacht bepaald tot zaken verband houdende met het beheer van eerder uit het Bedrijfsfonds verstrekte steun. In dit kader verdient het feit vermelding, dat de Stichting tot Bevordering van de Christelijke Pers erin slaagde, het in de jaren zeventig verleende Bedrijfsfondskrediet ten behoeve van het dagblad Trouw af te lossen tegen de contante waarde daarvan. Als gevolg daarvan werd aan de middelen van het Bedrijfsfonds een bedrag van ruim f 4 miljoen toegevoegd.

Het verslagjaar werd voor ons bestuur ook gekenmerkt door fundamentele discussies over de toekomst van het overheidsbeleid ten aanzien van de pers en de positie van het Bedrijfsfonds in dat kader. Die discussies hielden verband met onze aankondiging medio 1986, dat wij het noodzakelijk achtten ons verder te beraden over wezenlijke vraagpunten betreffende de toekomst van de Compensatieregeling voor Dagbladen tegen de achtergrond van overige (mogelijkheden tot) financiële steunmaatregelen ten behoeve van de pers. Dat beraad, dat overigens nog niet is afgerond, en onze overige activiteiten in het verslagjaar, hebben ons bestuur in 1986 verder inspiratie gegeven voor ons advieswerk ten behoeve van een pluriforme informatievoorziening en opinievorming in onze samenleving door middel van de pers.

Voorts zij hier nog vermeld, dat wij in het verslagjaar ook besloten tot de invoering van een nieuw beeldmerk ten behoeve van het Bedrijfsfonds voor de Pers. De grafisch vormgever Ernst Moritz vervaardigde daartoe in onze opdracht een beeldmerk in de vorm van een rasterafdruk, waarin vorm tegenover vorm en kleur tegenover kleur staan. Aan het slot van dit jaarverslag is een door hem vervaardigd overzicht van de totstandkoming van dit beeldmerk bijgevoegd, om op deze wijze de lezer in staat te stellen zijn of haar mening over het resultaat verder te vormen.

Evenals onze vorige jaarverslagen is ook het onderhavige jaarverslag niet alleen bedoeld om informatie te geven over onze werkzaamheden in 1986, maar ook erop gericht de discussie over die werkzaamheden en de vraagstukken waarop ze betrekking hebben, te bevorderen.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers

Rijswijk, september 1987

II. Samenstelling van het bestuur en het secretariaat van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers in 1986

Bestuursleden:

prof. drs. J.W. Schoonderbeek, voorzitter
J. Kassies, vice-voorzitter
drs. H.J.A.M. van Haaren
prof. dr. F. Haselhoff
mr. W.C.D. Hoogendijk
prof. dr. J.J. van Cuilenburg

Tijdens het schrijven van dit jaarverslag werden de bestuursleden door de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur voor wederom een periode van twee jaren, ingaande op 18 oktober 1986, herbenoemd.

In de vervulling van de vacature die in het begin van het verslagjaar was ontstaan door het aftreden als bestuurslid van prof. dr. J. van Putten, was ultimo 1986 nog niet voorzien.

Secretariaat:

drs. L.H.A. Lichtenberg, secretaris
drs. C.W.M. Buijs, plaatsvervangend secretaris
mevr. J. Koldenhof-Kooy, administratief medewerkster

De bestuursleden, de secretaris en de plaatsvervangend secretaris worden benoemd op grond van artikel 9 van de statuten van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers (Stscrt. 1974, 190), die laatstelijk zijn gewijzigd op 28 december 1982 (Stscrt. 1983, 11).*

* De (laatstelijk gewijzigde) statuten (Stscrt. 1983, 11) zijn integraal weergegeven in het jaarverslag van het Bedrijfsfonds voor de Pers over 1982 en zijn tevens volledig opgenomen in de brochure 'Overzicht voorwaarden en behandelingsprocedure van aanvragen voor financiële bijstand aan persorganen', uitgave Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers, november 1984. De oorspronkelijke oprichtingsstatuten en de op grond daarvan door de minister van het toenmalige CRM gegeven richtlijnen zijn integraal opgenomen in het eerste jaarverslag over 1974 en 1975, bijlagen 1 en 2.

III. De werkzaamheden van het bestuur in 1986

1. Inleiding

Op grond van de statuten van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers adviseren wij de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC) over financiële steunverlening aan persorganen en hebben wij tevens toezichthoudende taken, wanneer steun is verleend.

Deze taken vervullen wij sedert 1974, toen de stichting werd opgericht en ons bestuur werd ingesteld. De toenmalige statuten creëerden enkel de mogelijkheid van individuele steunverlening. In 1983 trad daarnaast, in eerste instantie voor een experimentele periode van drie jaar (te weten 1981, 1982 en 1983), voor dagbladen een regeling in werking die meer gericht-generieke karakterkenmerken kent: de Compensatieregeling voor Dagbladen. Gekoppeld aan deze compensatieregeling werden tevens mogelijkheden geïntroduceerd voor aanvullende maatregelen, die vooral gericht zijn op de financiële ondersteuning van éénmalige reorganisaties en van onderzoeksprojecten, zowel van dagbladen, nieuwsbladen en opinieweekbladen afzonderlijk als ten behoeve van gezamenlijke projecten. In de loop van het onderhavige verslagjaar besloot de minister op ons advies de compensatieregeling op experimentele basis voor een periode van twee jaar, te weten voor de boekjaren 1985 en 1986, te verlengen.

In 1986 heeft onze taakstelling weer geleid tot een breed scala van werkzaamheden. Wij kwamen gedurende het verslagjaar twaalf maal in plenaire vergadering bijeen, terwijl daarnaast verscheidene bijeenkomsten van commissies uit ons bestuur plaatsvonden. Zowel personen als organisaties, van de meest uiteenlopende achtergrond, benaderden ons met vragen en verzoeken om informatie over mogelijkheden tot financiële steunverlening aan persorganen. Voorzover een dergelijk verzoek op ons werkteerrein betrekking had en tot een daadwerkelijke aanvraag om financiële ondersteuning leidde, waarover wij in de loop van het verslagjaar de minister van advies dienden, komt dit in het vervolg van dit jaarverslag nader ter sprake.

Na deze inleiding volgt in paragraaf 2 allereerst een overzicht van de financieel-economische gang van zaken van onze stichting in 1986. De inkomsten en uitgaven van het Bedrijfsfonds in het verslagjaar worden daarin weergegeven en nader toegelicht.

In paragraaf 3 gaan wij nader in op onze in 1986 zeer omvangrijke werkzaamheden op het gebied van de Compensatieregeling voor Dagbladen. Zowel de afronding van de uitvoering van de regeling over 1982 en 1983 als de voorbereiding van en advisering over de compensatieregeling over 1985 en 1986 namen een belangrijk deel van onze tijd en ons werk in beslag.

In paragraaf 4 gaan wij vervolgens in op de individuele steunverlening aan persorganen. In 1986 bleef dit op het gebied van nieuwe aanvragen beperkt tot één aanvraag, namelijk van de zijde van het opinieweekblad De Groene Amsterdammer. Intensiever waren onze werkzaamheden op het gebied van zaken betreffende eerder verleende kredieten. Aspecten hiervan komen ook in paragraaf 4 meer in extenso ter sprake.

In paragraaf 5 tenslotte gaan wij in kort bestek in op het mediabeleid, voorzover ontwikkelingen hierin in 1986 ons werk direct raakten. Met name komt het feit aan de orde dat in het verslagjaar het wetsvoorstel Mediawet, waarin ook een eigen wettelijke basis voor het Bedrijfsfonds voor de Pers is voorgesteld, bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd ingediend, behandeld en aanvaard. Bij het voorbereiden van dit jaarverslag was het voorstel zojuist ook door de Eerste Kamer aangenomen.

2. Inkomsten en uitgaven van het Bedrijfsfonds voor de Pers in 1986

Alvorens in te gaan op de ontwikkelingen betreffende de financiële middelen van het Bedrijfsfonds in het verslagjaar geven wij hier eerst, zoals gebruikelijk in jaarverslagen van ons bestuur, een overzicht van de bronnen van deze middelen en van de wijze waarop hierover volgens de juridische basis van het fonds kan worden beschikt.

De financiële middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers zijn voornamelijk afkomstig uit de opbrengsten van de etherreclame. De eerste middelen verkreeg het fonds in de vorm van dotaties in het kader van de etherreclame compensatie-

uitkeringen die aan de pers werden toegekend in de periode 1967 tot en met 1973. Daarnaast ontving het Bedrijfsfonds financiële middelen uit de opbrengsten van een tijdelijke opslag van 5% op de tarieven van de etherreclame gedurende de jaren 1973 tot en met 1976. In verband met de ingevoerde Compensatieregeling voor Dagbladen werden in 1983 en in 1985 middelen in de kas van het Bedrijfsfonds gestort die eveneens afkomstig zijn uit de opbrengsten van de etherreclame.

Sedert 1974 en tot aan het moment waarop het Bedrijfsfonds voor de Pers bij de aanstaande inwerkingtreding van de Mediawet een eigen wettelijke basis zal hebben gekregen, is de formele zeggenschap over de besteding van deze gelden als volgt geregeld. Ons bestuur adviseert de minister van WVC over de besteding van de middelen. Het is de minister die vervolgens over deze besteding beslist. Het beheer van de middelen is in handen van de Regeringscommissaris voor de Omroep. De Regeringscommissaris treedt op als kassier ten behoeve van het Bedrijfsfonds. Ook voert hij de administratie en draagt hij zorg voor het beleggen van de middelen van het fonds.

De Nationale Investeringsbank (de NIB) fungeert voor het Bedrijfsfonds als intermediair bij de financiële steunverlening uit het fonds aan afzonderlijke persorganen – uitgezonderd de steunverlening in het kader van de Compensatieregeling voor Dagbladen en de aanvullende maatregelen betreffende onderzoek en gezamenlijke projecten van persorganen – en als intermediair bij de ontvangsten van aflossingen en rentebedragen betreffende de individuele steunverlening. In dat kader verricht de bank in onze opdracht betalingen aan en ontvangt zij terugbetalingen van bladen die steun aangeboden hebben gekregen. Tevens stelt de bank op ons verzoek een financieel-economisch onderzoek in bij persorganen die bij ons een aanvraag voor financiële steun hebben ingediend. Mede aan de hand van de resultaten van het bankonderzoek adviseren wij de minister over deze aanvragen. Wanneer de minister mede op basis van ons advies besluit een aanvraag te honoreren en ons verzoekt de financiële steun ten uitvoer te brengen, stelt De NIB in overleg met ons een overeenkomst op, waarin de vorm en de voorwaarden van de financiële steunverlening zijn vastgelegd. De NIB sluit tevens namens ons deze overeenkomsten met de desbetreffende bladen af. De bank oefent namens ons bestuur ook toezicht uit op de naleving van de aan de steunverlening verbonden voorwaarden.

Bij de steunverlening in het kader van de Compensatieregeling voor Dagbladen en de aanvullende maatregelen betreffende onderzoek en gezamenlijke projecten van persorganen adviseren wij de minister rechtstreeks over ingediende steunaanvragen. Zoals nog verderop in dit jaarverslag wordt toegelicht, adviseren wij de minister over aanvragen voor de Compensatieregeling voor Dagbladen mede aan de hand van de resultaten van onderzoek dat het Economisch Instituut Tilburg in onze opdracht op dit gebied verricht.

In de hiernavolgende tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de inkomsten, uitgaven en beschikbare middelen van het Bedrijfsfonds in 1986. Ter vergelijking zijn naast deze gegevens over het onderhavige verslagjaar die van 1985 weergegeven.

Als toelichting bij tabel 1 kan het volgende dienst doen.

Het krediet dat in 1974 ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds en ten behoeve van de exploitatie van het dagblad Trouw aan de Stichting ter Bevordering van de Christelijke Pers in Nederland was verstrekt is in de loop van het verslagjaar beëindigd. De looptijd van dit renteloze krediet, dat oorspronkelijk f 9.100.000,- bedroeg, was 30 jaar.

In het eerste kwartaal van 1986 verzocht de Stichting Christelijke Pers ons ermee in te stemmen dat het krediet medio van het verslagjaar geheel tegen de contante waarde op dat moment zou worden afgelost. In mei 1986 voldeden wij aan dit verzoek en adviseerden wij de minister dienovereenkomstig. In juli liet de minister ons weten met dit advies akkoord te gaan. In november daaropvolgend werd de berekende contante waarde van het krediet door de Stichting Christelijke Pers betaald, zodat de kredietrelatie die wij reeds sedert 1974 met deze stichting onderhielden thans is beëindigd. Op deze kwestie gaan wij in paragraaf 4.2 van dit jaarverslag nader in.

Aan de uitgavenzijde van tabel 1 staan in eerste instantie de uitgaven genoemd, die in 1986 zijn gerealiseerd op basis van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983. Voor de meeste aanvragende dagbladen die voor een uitkering in aanmerking kwamen, was de oorspronkelijke uitkering reeds in december van 1985 geregeld. Voor enkele bladen was dit echter niet het geval en geschiedde de betaling in de eerste weken van 1986. In april van het verslagjaar adviseerden wij

de minister negatief te beschikken over de aanvragen die voor 1982 en 1983 waren ingediend door De Courant Nieuws van de Dag. In mei 1986 liet de minister ons weten onze zienswijze over deze kwestie te delen. Meer uitgebreide informatie over de aanvragen om uitkeringen op grond van de compensatieregeling over 1982 en 1983 van De Courant Nieuws van de Dag wordt hierna in paragraaf 3.3 gegeven. Hangende de beslissing over de aanvragen van De Courant Nieuws van de Dag hadden wij, voor het geval dat de minister het niet met ons eens zou zijn en alsnog verliescompensatie aan dit dagblad zou moeten worden uitgekeerd, een bedrag gereserveerd. Toen dit echter niet het geval bleek te zijn, kon dit bedrag door middel van een herziening van de uitkeringen alsnog als additionele uitkering over de overige daarvoor in aanmerking komende bladen worden verdeeld. In paragraaf 3.4 gaan wij nader hierop in.

Zoals in tabel 1 kan worden gelezen zijn in de loop van het verslagjaar geen betalingen verricht op grond van nieuwe aanvragen c.q. beslissingen op het terrein van de aanvullende maatregelen. Slechts beslissingen uit eerdere jaren hebben tot uitbetaling van bedragen geleid.

In hoofdstuk 4 gaan wij nader in op de zaken die in het verslagjaar op het gebied van de individuele financiële steunverlening de revue passeerden.

Op het terrein van de nieuwe aanvragen was het opvallend rustig. Slechts één aanvraag, die van het opinieweekblad De Groene Amsterdammer, kon in oktober van het verslagjaar worden ingeschreven. Inmiddels hebben wij de minister met betrekking tot deze aanvraag van, positief, advies gediend. De uitbetaling van de geadviseerde financiële steun aan het weekblad is, zoals uit tabel 1 kan worden geconstateerd, niet meer in 1986 gerealiseerd.

De aanvraag van De Groene Amsterdammer wordt meer uitgebreid behandeld in paragraaf 4.1 van dit verslag.

**Tabel 1. Inkomsten, uitgaven en beschikbare financiële middelen van het
Bedrijfsfonds voor de Pers**

Inkomsten	1986*	1985
Beschikbare middelen per 1 januari		
- Stichtingskapitaal	f 100,—	f 100,—
- Saldo van in eerdere jaren beschikbaar gestelde middelen en inkomsten	f 35.972.874,38	f 35.415.379,18
- Saldo reserveringen in kader van de Compensatieregeling voor Dagbladen en aanvullende maatregelen	f 23.985.122,84	f 26.868.963,52
	+	+
	f 59.958.097,22	f 62.284.442,70
Ontvangen interest		
- Van uitstaande kredieten	f 254.263,67	f 51.212,28
- Van gereserveerde middelen ten behoeve van Compensatieregeling voor Dagbladen en aanvullende maatregelen	f 1.106.901,09	f 1.571.535,66
- Van uitstaande overige middelen van het fonds	f 2.681.493,—	f 2.662.312,59
	+	+
	f 4.042.657,76	f 4.285.060,53
Ontvangen aflossingen		
- Nieuw Israelietisch Weekblad	f 10.600,—	f 9.400,—
- De Gecombineerde	f 50.000,—	
- Haagse Post	f 150.000,—	
- Trouw	f 4.258.203,90	
- Het Vrije Volk	f 100.000,—	f 100.000,—
	+	+
	f 4.568.803,90	f 109.400,—
Ontvangen middelen in kader van Compensatieregeling voor Dagbladen en aanvullende maatregelen		
- Ten behoeve van Compensatieregeling voor Dagbladen		f 15.000.000,—
- Ten behoeve van aanvullende maatregelen		f 5.000.000,—
		+
		f 20.000.000,—
Totaal	f 68.569.558,88	f 86.678.903,23

* Voorlopige cijfers

Uitgaven	1986*	1985
Uitkeringen Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983		
– Arnhemse Courant		f 1.992.000,—
– Het Binnenhof	f 120.169,—	f 2.344.331,—
– Goudsche Courant	f 122.367,—	f 717.717,—
– Leidse Courant	f 183.535,—	f 1.346.537,—
– Rotterdams Nieuwsblad	f 821.311,—	f 6.022.891,—
– Rijn en Gouwe	f 854.250,—	
– Nieuwe Noordhollandse Courant	f 1.002.675,—	
– De Waarheid	f 107.425,—	f 1.580.817,—
– Het Parool	f 598.487,—	f 4.343.944,—
– Trouw	f 362.832,—	f 5.057.726,—
– Winschoter Courant	f 1.220.409,—	
– Twentsche Courant/Overijssels Dagblad		f 304.917,—
	+	+
	f 5.393.460,—	f 23.710.880,—
Uitgaven ten laste van reserve aanvullende maatregelen		
– Eénmalig onderzoek exploitatiegegevens dagbladen		f 71.638,—
– Eénmalig onderzoek Twentsche Courant/Overijssels Dagblad		f 45.000,—
– Onderzoek Nederlandse Nieuwsbladpers	f 44.141,66	f 87.858,34
– Weekkrant Suriname	f 35.000,—	f 140.000,—
– Turks-Nederlandse Weekkrant Haber	f 50.000,—	f 200.000,—
– De Groene Amsterdammer		f 200.000,—
	+	+
	f 129.141,66	f 744.496,34
Steunverlening aan individuele persorganen (kredieten)		
– Turks-Nederlandse Weekkrant Haber		f 75.000,—
– De Gecombineerde		f 300.000,—
– Katholiek Nieuwsblad		f 650.000,—
– Haagse Post		f 350.000,—
		+
		f 1.375.000,—
Exploitatiekosten		
– Vergoeding Regeringscommissaris voor de Omroep	f 10.000,—	f 10.000,—
– Kosten externe accountant en algemene bankkosten	f 12.118,90	f 13.457,40
– Kosten nationale investeringsbank	f 23.723,84	f 176.965,18
– Onderzoek en advies door derden	f 141.976,68	f 528.535,15
– Bestuur en secretariaat Bedrijfsfonds	f 176.643,73	f 161.471,94
	+	+
	f 364.463,15	f 890.429,67
Totale uitgaven	f 5.887.064,81	f 26.720.806,01
Beschikbare middelen per 31 december		
– Stichtingskapitaal	f 100,—	f 100,—
– Saldo beschikbare middelen	f 43.112.971,80	f 35.972.874,38
– Voorziening van middelen ten behoeve van:		
· Compensatieregeling voor Dagbladen	f 895.660,—	f 6.289.120,—
· aanvullende maatregelen	f 13.817.714,08	f 13.946.855,74
– Reservering van rente over genoemde voorziening	f 4.856.048,19	f 3.749.147,10
	+	+
Totaal	f 68.569.558,88	f 86.678.903,23

Op het gebied van het beheer van de ten laste van onze middelen verstrekte kredieten, kwam, naast de hierboven al gememoreerde lening van de Stichting Christelijke Pers, het dagblad De Waarheid weer aan de orde. In paragraaf 4.2 is deze zaak meer in extenso uiteengezet.

Het saldo van de ultimo 1986 uitstaande kredieten is weergegeven in de hieronder staande tabel 2. In deze tabel is de beëindiging van het eerder genoemde krediet aan de Stichting Christelijke Pers verwerkt. Ter vergelijking is ook het saldo van begin en eind 1985 weergegeven.

De sanering van de schuldenlast van de Haagse Post jegens het Bedrijfsfonds, waartoe in het voorgaande verslagjaar werd besloten, is eveneens in de cijfers verwerkt.

Tabel 2

Hoofdsom uitstaande kredieten	1986	1985
Stand per 1 januari	f 14.200.766,37	f 13.007.256,37
Stand per 31 december	f 4.349.400,—	f 14.200.766,37

In tabel 3 is vervolgens het saldo van de uitstaande kredieten per 31 december van het verslagjaar per kredietnemer aangegeven.

Tabel 3

Hoofdsom kredieten, per kredietnemer, ultimo 1986

– B.V. Haagse Post	f 1.100.000,—
– Stichting Nieuw Israelietisch Weekblad	f 4.400,—
– Stichting Bepenak	f 1.700.000,—
– Stichting Vrije Westfriese Krant	f 170.000,—
– Avondbladen Combinatie Rotterdam C.V.*	f 400.000,—
– Stichting Katholiek Nieuwsblad	f 650.000,—
– Heusden Pers B.V.	f 250.000,—
– Stichting Turks Publicatie- en Informatiecentrum	f 75.000,—
	+
	f 4.349.400,—

Aan de uitgavenkant van tabel 1 valt de daling in de exploitatiekosten van onze stichting op. Dit is grotendeels toe te schrijven aan het feit dat in de loop van het verslagjaar de uitgaven voor de vergoeding van de kosten van De Nationale Investeringsbank enerzijds en voor onderzoek en advies door derden op kasbasis op een belangrijk lager niveau lagen dan in het voorgaande verslagjaar het geval was.

* In de loop van het verslagjaar is de tenaamstelling van dit krediet overgezet van Het Vrije Volk C.V. op Avondbladen Combinatie Rotterdam C.V.

3. De Compensatieregeling voor Dagbladen

3.1. Voorgeschiedenis

In november 1984 trad, zoals in ons jaarverslag over 1984 werd aangegeven (zie pag. 22), de Compensatieregeling voor Dagbladen voor de boekjaren 1982 en 1983 in werking. Deze beide boekjaren maakten deel uit van de periode van drie jaren, waarin in eerste instantie met deze compensatieregeling zou worden geëxperimenteerd.

De grens voor de gemiddelde betaalde oplage was voor beide boekjaren op maximaal 155.000 gesteld. Voor de verspreidingsdichtheid als begrenzing van het werkingsgebied van de compensatieregeling werden voor 1982: 0,40 en voor 1983: 0,35 als respectievelijke maxima aangehouden.

Een belangrijke wijziging was verder aangebracht in de cijfermatige afgrenzing van het begrip 'redactionele zelfstandigheid' als criterium in de regeling. Het voor het boekjaar 1981 aangehouden criterium, namelijk de voorwaarde dat minimaal 40% van de redactionele inhoud door de eigen redactie moest worden ingevuld, bleek in de praktijk moeilijk hanteerbaar. Voor de boekjaren 1982 en 1983 werd besloten ter bepaling van de mate van redactionele zelfstandigheid uit te gaan van het criterium dat tenminste 30% van de totale personele redactiekosten voor rekening van de eigen redactie moest komen.

Teneinde de discrepantie tussen het tijdstip van de compensatie uitkeringen en het boekjaar waarover deze zouden zijn berekend, zoveel mogelijk te beperken, werd tevens besloten de regeling voor beide boekjaren 1982 en 1983 gelijktijdig in werking te doen treden. De compensatiebedragen over deze twee jaren zouden op deze manier tegelijkertijd kunnen worden uitgekeerd.

3.2. De Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983

3.2.1. Behandeling van aanvragen

De behandeling van de aanvragen om uitkeringen op basis van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 is in ons voorgaand jaarverslag uitgebreid aan de orde geweest. Deze behandeling resulteerde in ons advies van 22 november 1985, waarvan de integrale tekst als bijlage 10 in dat jaarverslag is opgenomen. In dit advies werd de minister geadviseerd aan twaalf bladen over 1982 en 1983 op grond van de compensatieregeling voor deze jaren een uitkering te doen.

Per brief van 13 december 1985 van het verslagjaar liet de minister ons weten met ons advies inzake de compensatie-uitkeringen in te stemmen.

Van een aantal aanvragers ontvingen wij enkele dagen na de beslissing van de minister bericht dat men de compensatie-uitkering aanvaardde onder de voorwaarden van de compensatieregeling. Voor deze aanvragers kon voor de feitelijke uitkering van de compensatiebedragen nog voor het einde van 1985 opdracht worden gegeven. Voor de overige aanvragende dagbladen, die voor uitkeringen op basis van de regeling in aanmerking kwamen, in totaal tot een bedrag van f 2.398.344,-, is dit in de loop van de eerste maand van het verslagjaar geschied.

3.2.2. Aanvragen De Courant Nieuws van de Dag

In een voetnoot in ons genoemde voorgaande jaarverslag maakten wij reeds melding van het feit dat ten tijde van ons genoemde advies aan de minister van november 1985 inzake de uitkeringen aan de verschillende bladen de aanvraag voor één dagblad over beide jaren nog niet was afgerond. Bij de berekening van de geadviseerde uitkeringen aan de andere twaalf dagbladen was overigens wel met mogelijke uitkeringen aan dat dagblad rekening gehouden. Dat was noodzakelijk omdat de hoogte van elke uitkering afhankelijk is van die van de overige uitkeringen. Wij kondigden in ons genoemde advies tevens aan, over de aanvragen van dat dagblad te zullen adviseren zodra de behandeling daarvan zou zijn voltooid.

De aanvragen in kwestie betroffen die van De Courant Nieuws van de Dag, een dagblad dat wordt uitgegeven door de B.V. De Courant Nieuws van de Dag, een dochtervennootschap van de N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf.

Het Telegraafconcern besliste enkele jaren terug De Courant Nieuws van de Dag in de jaren 1981 en 1982 om te zetten van een landelijk in een regionaal dagblad.

Gepaard gaande aan deze beslissing schiep het Telegraaf-concern gunstige voorwaarden voor de overgang van 50.000 abonnees van De Courant Nieuws van de Dag naar het door hetzelfde concern uitgegeven dagblad De Telegraaf. Deze conversie heeft daardoor een – wellicht zelfs blijvend – gunstig effect op de exploitatie van het dagblad De Telegraaf gehad. Voor de exploitatie van De Courant Nieuws van de Dag in genoemde jaren werkte deze conversie opmerkelijk

nadelig uit. In de ons voorgelegde exploitatie-rekeningen van De Courant Nieuws van de Dag waren geen bedragen opgenomen ter vergoeding van de waarde van de overgedragen abonnees. Het zou naar ons oordeel alleszins redelijk zijn wanneer dat wel het geval was geweest. Bij de analyse van de door De Courant Nieuws van de Dag berekende verliezen als basis voor een uitkering uit het Bedrijfsfonds diende naar onze mening derhalve de waarde te worden betrokken die de overgedragen abonnees in redelijkheid geacht konden worden te vertegenwoordigen. Het zou strijdig zijn met de bedoeling van de compensatieregeling wanneer deze financieel-economische waarde niet in aanmerking zou worden genomen.

Vervolgens hebben wij, daartoe bijgestaan door het Economisch Instituut te Tilburg, getracht deze waarde te benaderen, met inachtneming van gegevens van de dagbladen De Courant Nieuws van de Dag en De Telegraaf en uitgaande van berekeningen van de goodwill verbonden aan die abonnementen over een periode van vijf jaren, de periode waarin redelijkerwijs te verwachten is dat de geconverteerde abonnementen een bijdrage aan het exploitatieresultaat leveren. Van de twee methodes van berekening van de goodwill die ons aanvaardbaar voorkwamen, namen wij de laagste uitkomsten als verrekeningsbedragen.

De gevonden verrekeningsbedragen overtroffen de bedragen van de verliezen van De Courant Nieuws van de Dag over 1982 en 1983, hetgeen derhalve impliceerde dat naar onze mening de compensatie-aanvragen van dit dagblad over deze beide jaren dienden te worden afgewezen.

Ons dienovereenkomstig advies aan de minister, dat dateert van 14 april van het verslagjaar, is als bijlage 1 bij dit jaarverslag opgenomen. In dit advies zijn de principes van de door ons gekozen berekeningswijze, alsmede de uitkomsten daarvan nader uitgelegd.

In een brief van 7 mei 1986 liet de minister ons weten met onze zienswijze in deze in te stemmen.

3.2.3. Aanvullende uitkeringen

Zoals eerder reeds gesteld hadden wij in ons advies aan de minister in november 1985 inzake de compensatie-uitkeringen over de boekjaren 1982 en 1983 door middel van een reservering rekening gehouden met mogelijke uitkeringen aan De Courant Nieuws van de Dag, waarvan de aanvragen op dat moment nog in behandeling waren. Nu besloten was deze aanvragen af te wijzen, adviseerden wij op 13 mei van het verslagjaar de minister het gereserveerde bedrag via een herziening van de uitkeringen aan de overige dagbladen, die daarvoor in aanmerking kwamen, uit te betalen.

Dit advies is als bijlage 2 in dit verslag opgenomen.

De oorspronkelijke, deels eind 1985 en deels begin 1986 uitgekeerde bedragen, alsmede de herziene uitkeringen en de op grond daarvan aanvullende betalingen zijn opgenomen in tabel 4. Ter wille van de volledigheid zijn in deze tabel, geheel links, ook de uitkeringen ingevolge de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1981 weergegeven.

Zoals uit tabel 4 valt af te leiden, was het totale bedrag van de herziene uitkeringen over 1983 minder dan f 15 miljoen, nl. f 14.211.765,-. Dit feit vloeide voort uit de combinatie van de grenzen die bij het berekenen van de compensatiebedragen in aanmerking moeten worden genomen, te weten enerzijds de grens dat de som van de compensatie-uitkeringen per jaar niet hoger mag zijn dan 75% van het totaal van de geleden verliezen van de desbetreffende dagbladen en anderzijds de limiet dat de uitkering per afzonderlijk blad maximaal 75% van het verlies van het desbetreffende blad mag bedragen.

Als gevolg van de laatstgenoemde grens waren de herziene bedragen van de uitkeringen aan enkele dagbladen ook gelijk aan de reeds aan deze bladen uitgekeerde bedragen, zodat zij niet voor een nabetaling in aanmerking kwamen. Met een brief van 9 juni van het verslagjaar stemde de minister met ons advies ter zake van de herziening van de uitkeringen in.

3.3. Voorbereiding Compensatieregeling voor Dagbladen over 1985 en 1986

Met een advies gedateerd 8 juli 1986 brachten wij de minister verslag uit van onze eerste bevindingen uit het onderzoek naar de werking van de compensatieregeling over 1981, 1982 en 1983.

De volledige tekst van dit advies is in dit verslag weergegeven in bijlage 3.

In dit advies gaven wij de minister een overzicht van de belangrijkste resultaten, zoals die uit een onderzoek van het EIT, dat in het kader van een eerste evaluatie van de regeling was uitgevoerd, waren gebleken. Dit onderzoek naar de werking van de regeling over de eerste drie jaar had namelijk de veronderstellingen bij het

opzetten van de experimentele regeling in hoofdzaak bevestigd. Dit viel met name af te leiden uit de volgende onderzoeksresultaten:

- de aan de regeling ten grondslag liggende samenhang tussen het exploitatieresultaat van dagbladen en de factoren betaalde oplage en verspreidingsdichtheid werd opnieuw aangetoond;
- op de regeling is een groot beroep gedaan;
- de regeling heeft in het bijzonder gewerkt voor de dagbladen die de financiële steun het meeste nodig hadden;
- de gehanteerde richtlijnen en grenswaarden hebben redelijk gefunctioneerd;
- de regeling heeft een stimulerende werking gehad op initiatieven tot verbetering van verlieslijdende exploitaties.

Op het moment van het hiervoor genoemd advies waren de ervaringen met de regeling evenwel nog te beperkt om een verantwoorde besluitvorming mogelijk te maken over de beleidsvraag, of de huidige experimentele regeling al dan niet in een definitieve regeling kon worden omgezet. In dit verband waren fundamentele vraagpunten aan de orde, die het noodzakelijk maakten, dat bij die besluitvorming een evenwichtige politieke en bestuurlijke discussie en afweging zou gaan plaatsvinden. Dat zou naar onze mening moeten geschieden mede aan de hand van substantiële ervaringen met de regeling.

Op grond van de ervaringen met de regeling adviseerden wij de minister de Compensatieregeling voor Dagbladen op experimentele basis met twee jaar te verlengen en wel voor de boekjaren 1985 en 1986.

Tabel 4 Uitgekeerde compensatiebedragen in guldens

1981	Dagbladen die een uitkering ontvingen	1982			1983		
		Reeds uitgekeerd	Herziene berekening	Aanvullende betaling	Reeds uitgekeerd	Herziene berekening	Aanvullende betaling
1.899.000	Arnhemse Courant	839.250	839.250	—	1.152.750	1.152.750	—
1.576.350	Het Binnenhof	1.467.581	1.587.750	120.169	876.750	876.750	—
701.423	Goudsche Courant	—	—	—	717.717	840.084	122.367
1.665.039	Leidse Courant	612.120	670.441	58.321	734.417	859.631	125.214
2.009.605	De Courant Nieuws van de Dag	375.770	411.572	35.802	505.003	591.103	86.100
2.595.397	Nieuwe Noordhollandse Courant	1.889.587	2.069.619	180.032	2.454.357	2.872.812	418.455
3.405.750	Het Parool	468.000	468.000	—	386.250	386.250	—
310.875	Rijn en Gouwe	2.732.833	2.993.206	260.373	3.290.058	3.850.996	560.938
836.561	Rotterdams Nieuwsblad	3.808.226	4.171.058	362.832	1.249.500	1.249.500	—
	Trouw	304.917	304.917	—	—	—	—
	Twentsche Courant/Overijssels Dagblad	726.836	796.086	69.250	853.981	999.581	145.600
	De Waarheid	636.066	688.101	52.035	532.035	532.308	—
	Winschoter Courant	—	—	—	—	—	—
15.000.000	Totaal	13.861.186	15.000.000	1.138.814	12.753.091	14.211.765	1.458.674

Dit impliceerde dat het jaar 1984 naar ons oordeel zou dienen te worden overgeslagen en wel om de volgende redenen:

- a. om aldus de kloof tussen het desbetreffende boekjaar en het moment waarop de uitkeringen plaatsvinden te doen verminderen;
- b. om met de uitkeringen toekomstige beslissingen van persbedrijven, verlieslijdende dagbladen in stand te houden zoveel mogelijk te bevorderen en
- c. om meer tijd beschikbaar te laten zijn voor de studie en discussie over nog resterende vraagpunten.

De hiervoor genoemde argumenten a en b om het jaar 1984 over te slaan hielden ook verband met elkaar. De regeling is namelijk in het bijzonder erop gericht te bevorderen dat persbedrijven verlieslijdende dagbladen in stand houden. Dat doel wordt minder goed bereikt met een regeling die voorziet in uitkeringen over een periode die ver terug ligt. Dit impliceerde in onze visie dat de afstand tussen de feitelijke exploitatie-uitkomsten waarop de compensatieregeling beoogt in te spelen en de beslissing om een blad te handhaven, zo klein mogelijk moet zijn. Overigens achtten wij het ook gewenst het jaar 1984 over te slaan, om de indruk te vermijden dat deze verlenging een eerste stap zou betekenen op de weg naar een permanente regeling, welke indruk blijkens het onderhavige advies dus onjuist zou zijn. Het vraagstuk van een tijdelijke of permanente regeling is, zo merkten wij op, juist een dilemma dat bij het evalueren van de regeling nader onder ogen zou moeten worden gezien.

Wij zegden de minister toe hem, indien hij met het onderhavige advies zou kunnen instemmen, aanbevelingen voor te leggen voor de juridische basis van de regeling over 1985 en 1986. Ook wat betreft de uitvoering van die regeling zeiden wij ons beschikbaar te blijven houden. Ten aanzien van de financiering van de regeling maakten wij de minister erop attent dat zou kunnen worden volstaan met 2 x f 15 miljoen voor de compensatie-uitkeringen over die jaren en dat geen extra middelen voor de aanvullende maatregelen beschikbaar zouden behoeven te worden gesteld, gelet op het feit dat daarvoor op dat moment nog ca. f 14 miljoen voorhanden was. Met een brief van 6 november 1986 reageerde de minister en deelde ons mede in te stemmen met ons advies.

Voor wat betreft de financiering van de werking van de voor 1985 en 1986 verlengde compensatieregeling merkte de minister op van mening te zijn dat, mede gelet op de intussen door het Bedrijfsfonds – door belegging van de dotaties gedurende de periode waarin deze niet nodig bleken te zijn voor het doen van uitgaven – verkregen rente-opbrengsten, dat een deel van de nog in het fonds aanwezige middelen kon worden aangewend voor de dekking van een deel van de kosten van voortzetting van de regeling. Hij zei daarbij te denken aan een bedrag van f 10 miljoen. Indien in de komende jaren mocht blijken dat het voor aanvullende maatregelen beschikbare bedrag te gering is, zou alsnog een aanvulling kunnen plaatsvinden.

4. Individuele steunverlening ten laste van het Bedrijfsfonds voor de Pers

4.1. Steunverlening aan De Groene Amsterdammer

In ons voorgaande jaarverslag maakten wij melding van het feit, dat de minister in april van 1985 had ingestemd met ons advies* aan het weekblad De Groene Amsterdammer ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds een bijdrage à fonds perdu te verschaffen van f 200.000,-. Deze bijdrage was ervoor bedoeld een deel van de kosten op te vangen, die het gevolg zouden zijn van een project, dat ten doel had via een verhoging van de oplage een sluitende exploitatie te realiseren. De verhoging van de oplage trachtte men te realiseren door middel van een kwaliteitsverbetering van De Groene als journalistiek produkt enerzijds en uitbreiding van de promotie-activiteiten anderzijds. Het bedrag van f 200.000,- werd deels in 1985, deels in het verslagjaar uitbetaald.

Medio 1986 nam De Groene Amsterdammer opnieuw contact met ons op. De kentering ten positieve in de oplage-ontwikkeling die in 1985 als direct gevolg van het project waarneembaar was, bleek in 1986 niet door te zetten. Het aantal nieuwe abonnementen vertoonde weliswaar een stijgende tendens, maar vooral het aantal opzeggingen bleek hoger dan voorzien, zodat de ontwikkeling in de totale betaalde oplage stagneerde. Tegen de achtergrond van de groei in het aantal nieuwe abonnementen, oordeelde

* De volledige tekst van dit advies is in ons jaarverslag over 1985 als bijlage 2 opgenomen.

De Groene Amsterdammer dat de wervingskracht van het weekblad als gevolg van de kwaliteitsverbetering voldoende was, maar dat het het blad ontbrak aan voldoende financiële middelen om een adequaat promotioneel beleid te voeren. Om in de toekomst echter het voortbestaan van het blad veilig te stellen en het reeds genoemde project verder te kunnen uitvoeren, zou een aanvullende verruiming van de reeds geboden financiële ondersteuning naar de mening van de betrokkenen noodzakelijk zijn. Daarbij dacht het blad aan een beroep op het fonds van in totaal f 465.000,—, welk bedrag over de jaren 1986 en 1987 zou kunnen worden verdeeld.

Omdat dit verzoek om aanvullende financiële steun in feite voortvloeide uit de steunverleningsoperatie in 1985, gaven wij, mede gezien de situatie waarin het blad op dat moment verkeerde, over de ontvangst van deze aanvraag geen nieuw persbericht uit. Wel benaderden wij De Nationale Investeringsbank om een financieel-economisch advies ter zake.

In onze beraadslagingen naar aanleiding van het verzoek van De Groene vroegen wij ons af of de door het blad gehanteerde uitgangspunten ten aanzien van de voorziene oplage-ontwikkeling, gelet op de ontwikkelingen in de markt van opinieweekbladen, voldoende realiteitswaarde bezaten.

Daarbij realiseerden wij ons dat het blad, ondanks negatieve ontwikkelingen in de opinieweekbladpers als geheel, er inmiddels toch in was geslaagd, zowel het abonnee-aantal als in de verkoop van losse nummers groei te realiseren. Deze constatering en het door De Groene in gang gezette proces van kwaliteitsverbetering, maakten het mogelijk dat het blad erin zou kunnen slagen de opgaande lijn voor de komende jaren te continueren.

Indien een en ander gerealiseerd zou worden, zou naar verwachting in 1988, dat wil zeggen één jaar later dan oorspronkelijk in het project werd voorzien, een kostendekkende exploitatie worden bereikt.

Wij betrokken verder in onze beschouwingen dat De Groene enerzijds in de afgelopen jaren wel redelijk financiële reserves had gecreëerd, doch anderzijds dat deze reserves onvoldoende zouden zijn om daarmee de voor de jaren 1986 en 1987 begrote verliezen op te vangen. Zou een aanvulling van de uit 1985 daterende steunverlening uitblijven, dan zou De Groene zich genoodzaakt zien begin 1988, dat wil dus zeggen in het jaar dat men er weer in zou slagen uit de negatieve cijfers te geraken, de exploitatie op grond van liquiditeitsoverwegingen te beëindigen. Om die redenen zou een aanvulling c.q. verruiming van de bestaande financiële ondersteuning van De Groene niet alleen vanuit overwegingen betreffende de solvabiliteit maar ook vanuit liquiditeitsoogpunt geredeneerd, verdedigbaar en noodzakelijk zijn. Indien het blad erin zou slagen de opgaande lijn vast te houden, zou een rendabele exploitatie binnen afzienbare tijd tot de mogelijkheden behoren. Zonder het bieden van een aanvullende overbrugging voor de tussenliggende periode was dit niet mogelijk.

Op grond van bovenstaande overwegingen en na bestudering van het rapport van het door De Nationale Investeringsbank ter zake ingestelde onderzoek, besloten wij de minister te adviseren de reeds verleende ondersteuning aan De Groene Amsterdammer ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds te verruimen, ditmaal in de vorm van een krediet ten bedrage van f 465.000,—. Dit krediet zou naar onze mening in twee tranches ter beschikking moeten worden gesteld, te weten f 275.000,— als bijdrage voor de dekking van het voor 1986 voorziene verlies en een bedrag van f 190.000,— voor het verlies van het daarop volgende jaar. De uitkering van deze tweede tranche diende echter in onze visie afhankelijk te worden gesteld van de mate waarin De Groene erin zal slagen de thans voorziene ontwikkeling in de betaalde oplage te realiseren. Wij adviseerden daarbij tevens het rentepercentage op 6% vast te stellen. Dit advies, dat na afloop van het verslagjaar op 7 januari 1987 aan de minister werd uitgebracht, heeft de minister inmiddels overgenomen. Gelet op het feit dat de aanvraag uit 1986 dateert en dat de behandeling daarvan overwegend ook in dat jaar plaatsvond, wordt ons advies hierover reeds in dit jaarverslag, als bijlage 4, opgenomen. *

4.2. Beheer van de kredieten, verstrekt ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers

Over de financieel-economische stand van zaken bij de kredietnemers van het Bedrijfsfonds en de naleving van de kredietvoorwaarden brengt De Nationale Investeringsbank ons bestuur regelmatig rapport uit.

Aan de hand van die rapporten beraden wij ons over eventuele stappen ter zake

* Ten tijde van het schrijven van dit jaarverslag was de eerste tranche van het krediet zojuist uitbetaald.

van problemen die op dit gebied aan de orde komen, zulks ter voorbereiding van eventuele adviezen hierover aan de minister.

Aan het begin van het verslagjaar stond een kredietbedrag groot f 14.200.766,37 uit (zie tabel 2, pag. 12).

Met betrekking tot een tweetal dagbladen, die overigens reeds lang met het Bedrijfsfonds een kredietrelatie hebben, vonden in de loop van het verslagjaar belangwekkende ontwikkelingen plaats.

4.2.1. Stichting Christelijke Pers

Aan de Stichting tot Bevordering van de Christelijke Pers in Nederland verleende de toenmalige minister van CRM in 1974, overigens vóórdat ons bestuur was geïnstalleerd, ten laste van de middelen voor het Bedrijfsfonds een renteloze lening van f 9,1 miljoen. Die lening diende in overwegende mate ter dekking enerzijds van het toen aanwezige vermogenstekort van de dagbladexploitatie van de Christelijke Pers, die op dat moment het dagblad Trouw en de zogenaamde Kwartetbladen uitgaf en anderzijds van het extra-vermogenstekort dat nog zou ontstaan als gevolg van toen te verwachten reorganisatiekosten. Die reorganisatiekosten hielden verband met de integratie van de Christelijke Pers in de Perscombinatie. Het Bedrijfsfondskrediet was mede bedoeld om deze integratie mogelijk te maken.

De looptijd van het Bedrijfsfondskrediet werd in 1974 bepaald op 30 jaar. De lening zou door middel van halfjaarlijkse aflossingen, te beginnen in 1980, moeten worden terugbetaald. Tot aan medio het verslagjaar was de Christelijke Pers echter niet in staat gebleken een begin te maken met het aflossen van het Bedrijfsfondskrediet. Uit onderzoek door de Nationale Investeringsbank was ons reeds eerder gebleken dat de activa respectievelijk financiële tegoeden van de Christelijke Pers onvoldoende perspectief boden om aan de aflossingsverplichting te voldoen. Daarbij was ons duidelijk geworden dat de Perscombinatie ervan uitging, bij de verlening van het Bedrijfsfondskrediet aan de Christelijke Pers indertijd uitdrukkelijk te zijn overeengekomen dat dit concern generlei aansprakelijkheid zou aanvaarden voor de schulden van de Christelijke Pers en van de daarmee verbonden ondernemingen. De Perscombinatie voegde daaraan in de gesprekken met ons bestuur echter wel de bereidverklaring toe, mee te denken in en mee te zoeken naar een oplossing van de terugbetalingsproblematiek van de Christelijke Pers. In april 1983 adviseerden wij de minister de aflossingsverplichting voor onbepaalde tijd op te schorten en van jaar tot jaar te bezien wanneer de Christelijke Pers deze verplichting alsnog zou kunnen nakomen. De minister ging met deze aanbeveling akkoord.

In december 1985 wendde de Christelijke Pers zich tot ons bestuur ter bespreking van de mogelijkheid, de renteloze lening uitgaande van de contante waarde ervan, berekend op basis van een rentevoet van 10%, geheel af te lossen. De Christelijke Pers zocht naar een dergelijke mogelijkheid uitgaande van de wens, het probleem van de terugbetalingsverplichting op korte termijn op te lossen. De middelen daarvoor zouden nagenoeg geheel kunnen worden verkregen door verkoop van andere financiële belangen.

Het initiatief van de Christelijke Pers om op deze wijze te komen tot een oplossing van de terugbetalingsproblematiek en tevens tot een spoedige aflossing van de gehele lening beschouwden wij als waardevol en constructief. Naar ons oordeel was het verzoek om de langjarige en renteloze lening thans tegen de contante waarde ervan te mogen terugbetalen ook redelijk. Daarbij namen wij allereerst in aanmerking, dat het krediet toen het in 1974 werd verleend, in overwegende mate diende ter dekking van het toen aanwezige vermogenstekort en van het extra vermogenstekort dat nog zou ontstaan als gevolg van op dat moment te verwachten reorganisatiekosten bij de integratie van de Christelijke Pers in de Perscombinatie. Hieruit viel naar onze mening af te leiden, dat reeds in die fase rekening gehouden werd met de mogelijkheid dat de Christelijke Pers te zijner tijd onvoldoende vermogen zou hebben om met de aflossingen op het verstrekte krediet een begin te maken. Verder indiceerden de oorspronkelijke aan de lening verbonden faciliteiten, namelijk rentevrij en terugbetaling over een zeer lange periode, dat terugbetaling reeds toen als een mogelijk problematische aangelegenheid werd beschouwd.

Op grond van het vorengenoemde, speciale oogmerk van de lening en op grond van de omstandigheid, dat het niet-aanvaarden van het voorstel de toekomstige nakoming van de terugbetalingsverplichting afhankelijk zou stellen van het financiële wel en wee van andere activiteiten en belangen van de Christelijke Pers, waren wij van oordeel, dat de rentevoet, die onzes inziens in de berekening van de contante waarde zou moeten worden gehanteerd, in de buurt zou moeten liggen

van de 'rate of return' waarmee in zijn algemeenheid bij beslissingen over risicodragende investeringen wordt gerekend. Dit standpunt leidde ons tot de slotsom dat het kiezen van een te hanteren rentevoet van 10% verdedigbaar en redelijk te achten zou zijn.

Op 30 mei van het verslagjaar adviseerden wij de minister dienovereenkomstig. Blijkens informatie van De Nationale Investeringsbank was het bedrag van de contante waarde op basis van het genoemde rentepercentage per 30 april 1986 f 4.258.203,90. Voor de periode die zou verstrijken tussen 30 april 1986 en het moment waarop de terugbetaling feitelijk door de Christelijke Pers zou worden geëffectueerd, adviseerden wij over het nog niet betaalde (gedeelte van het) laatstgenoemde bedrag een rente van 10% op jaarbasis in rekening te brengen. De volledige tekst van dit advies is als bijlage 5 in dit jaarverslag opgenomen. Verder adviseerden wij de minister te bepalen dat de feitelijke betaling van het gehele bedrag van de contante waarde gerealiseerd zou moeten zijn binnen één jaar na de datering van zijn beslissing inzake het onderhavige advies. Een deels gespreide betaling van dit bedrag over een langere periode verstond zich naar ons oordeel niet met het afkoopkarakter van de terugbetalingsverplichting.

In juli 1986 liet de minister de Christelijke Pers en ons weten in te stemmen met het advies en verzocht hij ons aan zijn besluit uitvoering te geven.

Eind november van het verslagjaar deelde De Nationale Investeringsbank ons mede dat de betrokken bedragen, inclusief de rente tot aan het moment van betaling, waren ontvangen. Vervolgens déchargeerden wij het bestuur van de Christelijke Pers van haar verplichtingen die uit de thans beëindigde kredietrelatie voortvloeiden.

4.2.2. Stichting Bepenak

Het tweede dagblad waarmee wij reeds langer een kredietrelatie onderhouden is De Waarheid. In 1981 werd uit het Bedrijfsfonds aan dit dagblad een krediet van in totaal f 2 miljoen verleend tegen een vaste rente van 10% en met een totale looptijd van tien jaar.

Sedert 1982 had De Waarheid van dit krediet f 300.000,— afgelost en was aan het begin van het verslagjaar een bedrag van f 350.000,— aan achterstallige aflossingen verschuldigd. In mei 1984* verleenden wij het blad voorlopig uitstel van betaling van de in dat jaar te vervallen verdere aflossingen onder de voorwaarde, dat het oorspronkelijk voorziene aflossingsschema van tien jaar ongewijzigd zou blijven. Toenemende financieel-economische problemen bij De Waarheid gaven het blad in 1985 aanleiding ons opnieuw om uitstel van de inmiddels vervallen en nog tot medio 1986 te vervallen aflossingen te verzoeken. Dat verzoek konden wij niet inwilligen omdat een dergelijk uitstel het oorspronkelijk afgesproken aflossingsschema in gevaar zou brengen. Wel verklaarden wij ons bereid het blad verder uitstel te verlenen tot het tijdstip waarop de uitkeringen in het kader van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 zouden plaatsvinden. Wij kondigden daarbij aan in die fase, mede in het licht van die uitkeringen, met het blad nader overleg over het aflossingsschema te zullen voeren.

Nog voordat in 1985 de compensatie-uitkeringen over 1982 en 1983 aan De Waarheid waren uitbetaald, benaderde het blad ons opnieuw met het verzoek tot kwijtschelding van het nog resterende deel van de uit het Bedrijfsfondskrediet voortvloeiende verplichtingen. De Waarheid kwam tot dit verzoek op grond van de voortdurende financieel-economische problemen waarvoor het blad zich geplaagd zag.

Deze problemen, in de liquiditeitsfeer steeds nijpender, deden zich voor ondanks bezuinigingsmaatregelen, die inmiddels mede in het kader van het project dat aan de compensatie-aanvragen over 1982 en 1983 ten grondslag had gelegen, waren doorgevoerd. Opnieuw bleek daarbij dat het blad pogingen in het werk bleef stellen de exploitatie ook op langere termijn te kunnen blijven voortzetten.

Op het verzoek van De Waarheid reageerden wij met de volgende overwegingen.

- Naar ons oordeel diende uitgangspunt te blijven, dat de Bedrijfsfondslening aan De Waarheid wordt gehandhaafd en derhalve niet zou worden kwijtgescholden. Kredietverplichtingen die voor bladen uit hoofde van financiële bijstand uit het Bedrijfsfonds voor de Pers zijn aanvaard, dienen naar onze mening in beginsel onverkort in stand te blijven, hetgeen niet wegneemt dat wij blijven openstaan voor overleg over problemen die een blad met verplichtingen uit hoofde van een Bedrijfsfondskrediet heeft.

- In de kredietovereenkomst die de Nationale Investeringsbank in onze opdracht in 1981 met De Waarheid had afgesloten is vastgelegd, dat de rente over het Bedrijfsfondskrediet over de periode tot 1 juli 1986 (te weten circa f 1,2 miljoen) kan worden kwijtgescholden indien aan de voorwaarden van de kredietovereenkomst is voldaan. Wij namen het besluit de Nationale Investeringsbank te laten weten dat deze rente zou kunnen worden kwijtgescholden, ook al had De Waarheid niet volledig aan de kredietvoorwaarden en met name aan de aflossingsverplichting voldaan. Daarbij gaven wij er ons rekenschap van, dat De Waarheid wel steeds getracht had de kredietvoorwaarden zover mogelijk na te komen, getuige bijvoorbeeld ook het feit dat tot dusver van het krediet f 300.000,- is afgelost, waarbij het blad De Nationale Investeringsbank en ons bestuur ook steeds de nodige gegevens had overgelegd.
- Het voorgaande impliceerde, dat De Waarheid vanaf 1 juli 1986 rente over het krediet zou dienen te betalen. De huidige rentevoet van dit krediet is 10%. Gelet op de hoogte van de huidige marktrente en gezien de bijzondere financieel-economische problemen van het blad achtten wij het aanvaardbaar dat de rentevoet tot 6% wordt verlaagd.
- Indien de minister zou besluiten met ons advies van 8 juli van het verslagjaar tot verlenging van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1985 en 1986 (zie pag. 14 e.v. van dit jaarverslag) in te stemmen en indien De Waarheid daarvoor in aanmerking zou blijken te komen, zou naar onze mening een deel, tot ten hoogste de helft, van de uitkeringen op basis van deze regeling primair aangewend dienen te worden voor verrekening van eventuele achterstanden in de nakoming van de leningsverplichtingen aan het Bedrijfsfonds.

Wij legden deze overwegingen vervolgens voor aan De Waarheid, teneinde het blad in de gelegenheid te stellen daarop te reageren voordat wij de minister hierover zouden benaderen. De Waarheid liet ons daarop weten ervoor bevreemd te zijn, dat de door ons beoogde weg onvoldoende zou blijken te zijn om te voorkomen dat de liquiditeitsproblemen tot calamiteiten zouden leiden. Gegeven onze taakopdracht zagen wij op dat moment evenwel geen mogelijkheden tot meer handreikingen. Wij benaderden daarop de minister, waarbij wij hem van onze vorengenoemde overwegingen op de hoogte stelden. Bij het schrijven van dit jaarverslag had de minister ons zojuist laten weten met onze overwegingen in te stemmen, waarbij hij ons tevens verzocht hieraan verder uitvoering te geven.

5. Mediabeleid

In het eerste kwartaal van 1985 hadden wij de minister op zijn verzoek van advies gediend over het wetsvoorstel Mediawet, dat in dat stadium juist door het kabinet was aanvaard. Belangrijk voor het Bedrijfsfonds was dat het wetsontwerp voorstelde het fonds te voorzien van een wettelijke basis en een eigen beslissingsbevoegdheid te geven.

Op ons advies gingen wij in ons jaarverslag over 1985 nader in. Wij constateerden onder meer dat bij de omschrijving van de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds rekening was gehouden met aanbevelingen ter zake onzerzijds. Verder gaven wij in het advies de minister een aantal tekstuele aanpassingen van het wetsvoorstel in overweging. De belangrijkste hiervan kwam voort uit het feit dat blijkens de tekst van het wetsvoorstel ter zake van financiële steunverlening aan nieuwe bladen deze mogelijkheid alleen voor nieuwe dagbladen zou worden opengesteld. In eerdere adviezen hadden wij er reeds op aangedrongen nieuwe bladen in het algemeen, dus ook andere bladen dan dagbladen, binnen de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds te brengen. Wij verklaarden in ons advies de invoering van een dergelijke aanvullende steunmogelijkheid van groot belang te achten omdat beperking van steunmogelijkheden tot bestaande bladen het gevaar in zich draagt, dat van het fonds slechts een conserverende werking op de pers zou uitgaan. Het bieden van een mogelijkheid aan nieuwe bladen doet naar onze mening recht aan de dynamiek die aan het functioneren van de pers voor de samenleving en voor het geschreven woord eigen is. Het beperken van de steunmogelijkheid voor nieuwe bladen tot nieuwe dagbladen zou naar ons oordeel ertoe leiden dat deze mogelijkheid niet reëel zal werken. Blijkens de geschiedenis van de pers verschijnen nieuwe bladen maar hoogst zelden onmiddellijk in de vorm van een nieuw dagblad; nieuwe dagbladen ontstaan in overwegende mate uit nieuws- of weekbladen. Wij waren bovendien de mening toegedaan dat tegen de

achtergrond van het sterkere risicodragende karakter van financiële steun voor nieuwe bladen het geen aanbeveling verdient deze steunvorm slechts te beperken tot nieuwe dagbladen.

Wij drongen er in genoemd advies dan ook op aan deze beperking niet aan te brengen en de mogelijkheid van financiële steunverlening open te stellen voor nieuwe persorganen, voorzover vallend binnen de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds. Verder brachten wij in dat advies argumenten naar voren tot handhaving van de naam Bedrijfsfonds voor de Pers, in plaats van de in het wetsvoorstel voorziene naam 'Fonds voor de Pers'.

Toen de minister het wetsontwerp aan de Tweede Kamer aanbood, bleek een aantal van onze tekstuele wijzigingsvoorstellen te zijn overgenomen. Dat gold echter allereerst niet voor onze aanbeveling ter zake van de naamgeving van het Bedrijfsfonds. De argumenten die hij daarbij ditmaal hanteerde gaven ons in maart van het onderhavige verslagjaar aanleiding de minister hierover nogmaals te benaderen, waarbij wij de gronden voor ons standpunt in een brief van 6 maart 1986 nader uiteen zetten. De volledige tekst van deze brief is in dit verslag opgenomen als bijlage 6.

Het standpunt van de minister, alleen nieuwe dagbladen binnen de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds te willen begrijpen, bleek bij de indiening van het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer evenmin te zijn veranderd.

Tijdens de behandeling in de Tweede Kamer werd het wetsvoorstel voor wat het Bedrijfsfonds voor de Pers betreft echter op een tweetal punten wel geamendeerd:

- Artikel 129, dat de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds omschrijft, stelt onder meer dat financiële steun uitsluitend kon worden verleend aan persorganen die voldoen aan een aantal met name genoemde eisen. Eén daarvan luidde in het oorspronkelijk voorstel als volgt:
'zij (deze persorganen) bevatten in belangrijke mate nieuws, analyse, commentaar en achtergrondinformatie over een gevarieerd deel van de maatschappelijke actualiteit, vooral in het belang van de politieke meningsvorming.'
Dit artikel werd geamendeerd in die zin, dat het woordje 'vooral' wordt vervangen door het woord 'mede', waardoor een verbreding van de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds zal worden gerealiseerd.
- Een dergelijke verbreding zal tevens tot stand komen door nog een andere amendering van dit artikel. Volgens de oorspronkelijke tekst van het ontwerp zou de verschijningsfrequentie van bladen binnen de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds beperkt worden tot tenminste tweewekelijks. Bij amendement werd nu bepaald dat bladen met een tenminste maandelijkse verschijning tot de werkingssfeer zullen gaan behoren.
- De voorgestelde naam Fonds voor de Pers werd op instigatie van de Kamer alsnog gewijzigd in Bedrijfsfonds voor de Pers.

Een andere zaak die tijdens de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel Mediawet in de Tweede Kamer ruimschoots aan de orde kwam, was hetgeen in artikel 133 wordt geregeld ten aanzien van de participatie van uitgevers in de STER-opbrengsten. Dit artikel maakt een participatie op beperkte schaal mogelijk van uitgeverijen in het bestuur en de exploitatie van de STER. Deze mogelijkheid was een rechtstreeks gevolg van het regeerakkoord, zoals dat medio van het verslagjaar door betrokken partijen, voorafgaand aan de formatie van het kabinet was overeengekomen.

Tijdens de kamerbehandeling maakte de minister duidelijk dat in de visie van het kabinet de in het wetsvoorstel voorziene participatie in de STER door de uitgevers niet is bedoeld om in de plaats te komen van de Compensatieregeling voor Dagbladen. De minister zei met evenzoveel woorden dat het in het geval van de STER-participatie gaat om een aanvullende maatregel.

Bij het schrijven van dit jaarverslag was het wetsvoorstel zowel door de Tweede als door de Eerste Kamer aangenomen.

Bijlagen

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over de aanvragen van De Courant Nieuws van de Dag voor uitkeringen op basis van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983

1. Samenvatting

In november 1985 adviseerden wij de aanvragen van twaalf dagbladen voor uitkeringen op grond van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 in te willigen. U liet ons daarop weten met dit advies akkoord te gaan en verzocht ons daarbij aan uw beslissing uitvoering te geven. Dit is inmiddels geschied.

In ons advies van november 1985 meldden wij tevens, dat de behandeling van de aanvragen van één dagblad over beide jaren op dat moment nog niet was voltooid. Bij de berekening van de inmiddels uitgekeerde compensatiebedragen aan de twaalf dagbladen was wel met mogelijke uitkeringen aan dat dagblad rekening gehouden. Dat was noodzakelijk omdat de hoogte van elke uitkering afhankelijk is van die van de overige uitkeringen.

Thans is de behandeling van de aanvragen van het desbetreffende dagblad, t.w. De Courant Nieuws van de Dag, uitgegeven door B.V. De Courant Nieuws van de Dag (dochtermaatschappij van N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf, Amsterdam), afgerond en wij adviseren hierbij deze aanvragen niet te honoreren. Aan onze negatieve conclusie over deze aanvragen liggen in het bijzonder de volgende overwegingen ten grondslag.

Het concern N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf besliste De Courant Nieuws van de Dag in de jaren 1981 en 1982 om te zetten van een landelijk in een regionaal dagblad. In het kader van deze concernbeslissing zijn in die jaren ruim 50.000 abonnees van De Courant Nieuws van de Dag overgegaan naar het door hetzelfde concern uitgegeven dagblad De Telegraaf. Deze conversie heeft daardoor een – wellicht zelfs blijvend – gunstig effect op de exploitatie van het dagblad De Telegraaf gehad. Voor de exploitatie van De Courant Nieuws van de Dag in genoemde jaren werkte deze conversie opmerkelijk nadelig uit.

In de ons voorgelegde exploitatie-rekeningen van De Courant Nieuws van de Dag zijn geen bedragen opgenomen ter vergoeding van de waarde van de overgedragen abonnees. Het zou naar ons oordeel alleszins redelijk zijn wanneer dat wel het geval was geweest. Bij de analyse van de door De Courant Nieuws van de Dag berekende verliezen als basis voor een uitkering uit het Bedrijfsfonds dient naar onze mening derhalve de waarde te worden betrokken die de overgedragen abonnees in redelijkheid geacht worden te vertegenwoordigen. Het zou strijdig zijn met de bedoeling van de compensatieregeling wanneer deze financieel-economische waarde niet in aanmerking wordt genomen.

Vervolgens hebben wij getracht deze waarde te benaderen, met inachtneming van gegevens van de dagbladen De Courant Nieuws van de Dag en De Telegraaf en uitgaande van berekeningen van de goodwill verbonden aan die abonnementen over een periode van vijf jaren, de periode waarin redelijkerwijs te verwachten is dat de geconverteerde abonnementen een bijdrage aan het exploitatieresultaat leveren. Van de twee wijzen van berekening van de goodwill die ons aanvaardbaar voorkomen, hebben wij de laagste uitkomsten als verrekeningsbedragen genomen.

De gevonden verrekeningsbedragen overtreffen de bedragen van de verliezen van De Courant Nieuws van de Dag over 1982 en 1983, hetgeen derhalve impliceert dat de compensatie-aanvragen van dit dagblad over deze beide jaren moeten worden afgewezen.

Indien u met dit advies instemt, zullen wij u nader adviseren over de herziening van de uitkeringen die inmiddels aan twaalf dagbladen over 1982 en 1983 op basis van deze regeling zijn verleend.

2. Inleiding

Bij brief d.d. 22 november 1985 brachten wij advies uit over de aanvragen die dagbladen bij ons bestuur hadden ingediend voor uitkeringen op grond van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 (regeling d.d. 30 oktober 1984, gepubliceerd in de Staatscourant van 12 november 1984, nr. 221). Wij adviseerden u daarbij de aanvragen van twaalf dagbladen te honoreren en aan deze bladen compensatie-uitkeringen op basis van de compensatieregeling te verstrekken voor in totaal f 13.861.186,— over 1982 en f 12.753.091,— over 1983.

Per brief van 13 december 1985 liet u ons weten met dit advies in te stemmen en verzocht u ons voor de verdere uitvoering van uw beslissing zorg te dragen. Dientengevolge en nadat ons gebleken was dat de desbetreffende dagbladen aan de daartoe strekkende voorwaarden voldaan hadden, werden deze compensatie-bedragen uitgekeerd. De namen van de desbetreffende twaalf dagbladen en de bedragen van de uitkeringen per blad zijn vermeld in ons advies van 22 november 1985.

In dat advies meldden wij tevens, dat de behandeling van de aanvragen van één dagblad over beide jaren op dat moment nog niet was afgerond. Bij de berekening van de inmiddels verstrekte uitkeringen aan de twaalf dagbladen was in beginsel wel met mogelijke uitkeringen aan dat dagblad rekening gehouden. Dat was noodzakelijk omdat de hoogte van elke uitkering afhankelijk is van die van de overige uitkeringen. Wij kondigden in ons genoemde advies tevens aan, over de aanvragen van dat dagblad te zullen adviseren zodra de behandeling daarvan zou zijn voltooid.

Die behandeling is thans afgerond. Aan de hand van de bevindingen van het Economisch Instituut Tilburg (EIT), dat in onze opdracht onderzoek in het kader van de compensatieregeling verricht, hebben wij ons oordeel over de aanvragen van dat dagblad gevormd. Zoals in het hiernavolgende zal worden

toegelicht, zijn wij tot de conclusie gekomen, dat deze aanvragen niet dienen te worden ingewilligd. De bevindingen van het EIT en onze conclusies met de daaraan ten grondslag liggende argumenten legden wij reeds eerder aan het dagblad voor, teneinde het in de gelegenheid te stellen daarop te reageren en de aanvragen desgewenst in te trekken. De resultaten van het daaropvolgende uitvoerige overleg met het dagblad hebben wij, zoals uit het onderhavige advies moge blijken, in onze oordeelsvorming betrokken.

Aan het einde van het overleg zijn wij tot de slotsom gekomen, dat genoemde conclusie gehandhaafd moet worden en dat de aanvragen van het dagblad, in casu De Courant Nieuws van de Dag, uitgegeven door B.V. De Courant Nieuws van de Dag (N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf, Amsterdam), derhalve niet kunnen worden gehonoreerd. Wij hebben die uiteindelijke conclusie aan De Courant Nieuws van de Dag medegedeeld. Het dagblad heeft ons daarop doen weten, dat het zijn aanvragen handhaaft. Dientengevolge brengen wij hierbij advies over de aanvragen uit.

3. De conversie van De Courant Nieuws van de Dag van landelijk in regionaal dagblad

Onze negatieve conclusie over de aanvragen van De Courant Nieuws van de Dag is gebaseerd op de overweging, dat de conversie van dit dagblad in een regionaal blad een gunstig effect op de exploitatie van het dagblad De Telegraaf heeft gehad en dat de economische waarde van dit gunstige effect niet met De Courant Nieuws van de Dag werd verrekend.

In de jaren 1981 en 1982 werd De Courant Nieuws van de Dag omgezet van een landelijk in een regionaal dagblad. Daardoor daalde de betaalde oplage van dit dagblad aanmerkelijk. Het gepubliceerde jaarverslag van de N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf over 1982 meldde dat 'de oplage-ontwikkeling van De Telegraaf in belangrijke mate beïnvloed (is) door de omzetting van de landelijke ochtendabbonnementen op De Courant Nieuws van de Dag naar De Telegraaf'. Daarbij werd tevens medegedeeld dat deze converteeractie op 20 november 1982 succesvol werd afgesloten met een conversiescore van 96,6% (jaarverslag over 1982, pag. 7). In het jaarverslag over 1983 wordt bericht, dat de gezamenlijke betaalde oplage van De Telegraaf/De Courant Nieuws van de Dag ultimo 1983 ruimschoots boven de 762.000 exemplaren bleef, 'waarbij de achteruitgang van De Courant Nieuws van de Dag evenals voorgaande jaren door de ontwikkeling van De Telegraaf werd gecompenseerd' (jaarverslag over 1983, pag. 10). Volgens opgave van De Courant Nieuws van de Dag bedroeg het totale aantal geconverteerde abonnees 53.500. Hiervan zijn er in 1981 21.691 en in 1982 31.809 naar De Telegraaf overgegaan. Uit deze gegevens valt af te leiden, dat deze conversie een – wellicht zelfs blijvend – gunstig effect op de exploitatie van De Telegraaf heeft gehad.

Voor de ontwikkeling van de kosten en opbrengsten van De Courant Nieuws van de Dag in die jaren heeft deze conversie opmerkelijk nadelige effecten gehad. Het zou naar ons oordeel alleszins redelijk zijn, wanneer in de exploitatierekeningen van De Courant Nieuws van de Dag bedragen in aanmerking zouden zijn genomen ter vergoeding van de waarde van de overgedragen abonnees. Volgens 'goed koopmansgebruik' zou de economische waarde van deze overdracht dienen te worden verrekend.

Mede gelet op de mededelingen in genoemde jaarverslagen van de N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf beschouwt dit concern de conversie als een aangelegenheid van het concern als geheel. In de gesprekken die wij met de directie van De Courant Nieuws van de Dag over de conversie gevoerd hebben, heeft zij dit standpunt bevestigd. Bij de uitvoering van de compensatieregeling voor dagbladen houden wij eveneens rekening met de positie van een concern waarin het desbetreffende dagblad zich bevindt, getuige bv. de bepaling van art. 5, tweede lid onder m, van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 (Staatscourant d.d. 12 november 1984, nr 221). Volgens die bepaling dienen bij de aanvraag gegevens te worden gevoegd over de kosten en opbrengsten van het desbetreffende concern, verdeeld naar de kosten en opbrengsten van de afzonderlijke bladen en andere concernactiviteiten. Ook bij het berekenen van het exploitatieresultaat van de desbetreffende dagbladen op basis van de richtlijnen van bijlage 1 van de compensatieregeling worden concerngegevens in aanmerking genomen. Naar ons oordeel is het dan ook redelijk een verrekening van deze concernbeslissing tot het converteren van abonnees van De Courant Nieuws van de Dag naar De Telegraaf in aanmerking te nemen bij het berekenen van de exploitatieresultaten van De Courant Nieuws van de Dag in het kader van de compensatie-aanvragen over 1982 en 1983.

De directie van De Courant Nieuws van de Dag stelde in het overleg met ons bestuur hiertegenover, dat zij in de gegevens van de exploitatieresultaten van De Courant Nieuws van de Dag bewust geen compensatie heeft verwerkt voor geconverteerde abonnees. De directie besloot daartoe enerzijds omdat zij de exploitatie van dit dagblad ook niet zou hebben belast met de kosten van andere stappen ter verbetering van de exploitatiepositie zoals bv. marktonderzoekskosten of management fee, en anderzijds om een juist beeld van de zuivere exploitatieresultaten van het dagblad te geven. Uit de exploitatierekeningen van De Courant Nieuws van de Dag over 1982 en 1983 heeft het EIT evenwel niet kunnen afleiden, dat aan dit blad geen kosten op dit gebied zijn doorberekend. In elk geval heeft De Courant Nieuws van de Dag ons geen indicatie van deze kosten of een nadere onderbouwing op dit gebied verstrekt. En daarnaast tekenen wij aan, dat het streven van de compensatieregeling, een beeld te verkrijgen van zuivere exploitatieresultaten van een dagblad, impliceert dat afzonderlijk moet worden beslist over incidentele kosten of opbrengsten van het blad of over sterke afwijkingen die ten aanzien van onderdelen van het exploitatieresultaat in verhouding tot andere dagbladen worden vastgesteld. In dit verband verwijzen wij naar bepalingen van bijlage 1 van de compensatieregeling onder C 'Overige richtlijnen'. Deze verwijzing en de vorengenoemde overwegingen dienen ook als reactie op de stelling van de directie van het blad in het overleg met ons bestuur, dat 'het hanteren van 'verkooprijzen' in de rekenregels voor de subsidie-berekening nergens aan de orde is'. De directie van De Courant Nieuws van de Dag vestigde daarbij nog de aandacht erop, dat het binnen een concern als de N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf niet gangbaar is tussen twee concernonderdelen 'verkooprijzen' aan elkaar te betalen. Naar ons oordeel is het in het kader van aanvragen voor financiële steunverlening aan één concernonderdeel alleszins redelijk dat daarbij de

financieel-economische effecten die voortvloeien uit de conversie van abonnees aan een ander concernonderdeel in aanmerking worden genomen. Deze abonnees vertegenwoordigen immers een waarde. Het is ons bovendien bekend dat een dergelijke waarde-verrekening ook gebruikelijk is bij conversie van abonnees tussen bladen waarbij verschillende bedrijven betrokken zijn.

Met deze overwegingen bedoelen wij niet het interne concernbeleid van de N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf ter discussie te stellen of er onzerzijds een oordeel over uit te spreken. Wij stellen slechts dat naar ons oordeel bij de analyse van de door De Courant Nieuws van de Dag berekende verliezen als basis voor een uitkering uit het Bedrijfsfonds, de waarde dient te worden betrokken die de geconverteerde abonnees in redelijkheid geacht kunnen worden te vertegenwoordigen. Wij doen daarmee recht aan de compensatieregeling.

In het navolgende geven wij een uiteenzetting van de gedachtenlijn en de berekeningswijze die wij gevolgd hebben om de waarde van de geconverteerde abonnees bij de analyse van mogelijke verliezen van De Courant Nieuws van de Dag te benaderen. Wij doen dit met inachtneming van de gegevens die De Courant Nieuws van de Dag ons op ons verzoek over het concern heeft verschaft.

Er is echter nog één overweging van algemene aard waar wij in dit verband tenslotte op willen ingaan. In het overleg met ons bestuur heeft de directie van De Courant Nieuws van de Dag – als algemene opmerking tegenover onze overwegingen dat redelijkheidshalve een verrekening van deze conversie had moeten plaatsvinden – er haar teleurstelling over uitgesproken, dat het voeren van een beleid gericht op verbetering van de economische positie van De Courant Nieuws van de Dag bij ons bestuur niet de respons oproept in de geest van de regeling te handelen, namelijk het dagblad de middelen te verschaffen om tot een rendabele exploitatie te komen. Zij merkte daarbij op, dat onze opvatting het dit dagblad voor vele jaren onmogelijk zou maken een uitkering op basis van de compensatieregeling te ontvangen. In dat verband vestigde zij ook de aandacht erop, dat indien bij De Courant Nieuws van de Dag de gang van zaken op zijn beloop zou zijn gelaten door de landelijke ochtendeditie te handhaven en daardoor de verliezen te laten oplopen, 'moeiteloos tot uitkering (zou) zijn overgegaan'.

Hiertegenover brengen wij nogmaals naar voren, dat de beslissing inzake de conversie onderdeel vormt van het algemene beleid van het concern N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf. Bij het beschouwen van de effecten van deze beslissing moet daardoor niet alleen op de nadelige gevolgen van de conversie voor De Courant Nieuws van de Dag worden gelet, maar ook op de positieve effecten voor de exploitatie van De Telegraaf. Het concern heeft met deze beslissing in de bedoeling van de compensatieregeling gehandeld, namelijk door op eigen krachten een oplossing voor de verlieslijdende positie van De Courant Nieuws van de Dag te zoeken. Het zou strijdig zijn met de bedoeling van de regeling wanneer daarbij de financieel-economische waarde van de geconverteerde abonnees niet in aanmerking zou worden genomen.

4. Methoden voor het berekenen van het financiële effect van de conversie

4.1. Het uitgangspunt van De Courant Nieuws van de Dag: berekening op basis van bespaarde abonnements-acquisitie-kosten

In het overleg met ons bestuur bracht de directie van De Courant Nieuws van de Dag het standpunt naar voren, dat het financiële effect van de conversie berekend zou dienen te worden uitgaande van de door De Telegraaf bespaarde abonnements-acquisitiekosten. Zij stelde daarbij dat gezien de capaciteit van het acquisitie-apparaat het werven van abonnees van deze omvang voor De Telegraaf niet abnormaal of onmogelijk zou zijn. De 'verkoopopbrengst' voor De Courant Nieuws van de Dag over 1982 zou volgens haar berekening bedragen: het aantal in dat jaar geconverteerde abonnementsvermenigvuldigd met een door haar berekend bedrag van de kosten voor het werven van één abonnee. Omdat in 1983 geen abonnements geconverteerd zijn heeft de directie over dat jaar geen 'verkoopopbrengst' berekend.

Deze methode achten wij niet aanvaardbaar. In de eerste plaats zijn in deze aangelegenheid niet de in een ander verband berekende kosten van werving van nieuwe abonnees relevant, maar dient de waarde van de geconverteerde abonnees te worden bepaald. Het bepalen van die waarde uitgaande van de genoemde kosten van abonneewerving is onzes inziens ook onjuist, omdat de door De Courant Nieuws van de Dag opgegeven kosten betrekking hebben op werving van abonnees op een nieuwe markt. Bij de onderhavige conversie is er geen sprake geweest van werving van abonnees op een nieuwe markt, maar op een nauw aan De Telegraaf verwante markt, gelet op de relaties die dit blad met De Courant Nieuws van de Dag heeft. Hoewel deze overweging naar ons oordeel beslissend is, tekenen wij ten overvloede nog aan, dat het effect van de werving van nieuwe abonnees niet alleen afhankelijk is van de wervingsactiviteiten of van de capaciteit van het wervingsapparaat, maar zeker ook van de marktsituatie. De groei van een blad in die marktsituatie kan nooit onbeperkt zijn, maar hieraan is een bovengrens. In de huidige marktsituatie lijkt het onzes inziens uitgesloten, dat De Telegraaf door middel van normale acquisitie-activiteiten in één jaar ruim 30.000 extra nieuwe abonnees kan werven tegen een kostprijs gelijk aan het bedrag van de aldus berekende 'verkoopopbrengst' boven de jaarlijkse gemiddelde wervingsscore van dit blad. De directie van De Courant Nieuws van de Dag stelde in het overleg met ons bestuur dat het wel degelijk mogelijk zou zijn in de acquisitie de nadruk te leggen op de werving voor één titel. Zij voegde daaraan toe dat deze nadruk altijd ten koste gaat van de werving voor andere titels. Dat zou derhalve strijdig zijn met het gegeven dat zij tevens in het overleg noemde, nl. dat het concern N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf een bewust beleid voert van basisverbreding, hetgeen impliceert dat eveneens voor andere bladen abonnees geworven moeten worden en abonneebestanden op peil gehouden moeten worden.

Op het feit dat in de berekening van De Courant Nieuws van de Dag geen rekening wordt gehouden met de conversie in 1981 en met de effecten van de conversie in de jaren na 1982 gaan wij hierna onder punt 4.4 in.

4.2. Ons uitgangspunt: berekening van de waarde van de geconverteerde abonnees (de zgn. 'goodwill'-benadering)

Tegenover de benadering van De Courant Nieuws van de Dag stellen wij de navolgende, die naar ons oordeel in het onderhavige geval geëigend is en waarin als doel voorop staat het financiële effect te berekenen van de omzetting van abonnees. Een verrekening van dat financiële effect kan vanuit een tweetal gezichtspunten plaatsvinden.

Enerzijds kan het financiële nadeel van het abonneeverlies bij De Courant Nieuws van de Dag worden vastgesteld, de 'prijs van de aanbieder'.

Anderzijds kan het positieve resultaat worden berekend van de aanwas van abonnees bij De Telegraaf, de 'prijs van de vrager'.

Bij verhandeling in een open marktsituatie zou het te verwachten zijn, dat de uiteindelijk overeengekomen prijs ergens tussen aanbod- en vraagprijs in zou komen te liggen. Omdat van een dergelijke marktsituatie in het onderhavige geval geen sprake is, hebben we besloten uit te gaan van het minimum van beide prijzen als verrekenprijs.

Voor beide gezichtspunten kan bij het berekenen van de financiële effecten dezelfde methodiek worden gevolgd. We hebben daarbij gekozen voor een 'goodwill'-berekening opgebouwd uit de bruto-marge per abonnee (variabele opbrengsten minus variabele kosten), het aantal geconverteerde abonnees en een bepaalde goodwillperiode.

4.3. De bruto-marge berekeningen

Bij het berekenen van de bruto-marges van beide dagbladen zou het naar ons oordeel wenselijk zijn, het onderscheid vaste – variabele kosten als uitgangspunt te nemen. Dat uitgangspunt zou de realiteit dicht benaderen.

In berekeningen van De Courant Nieuws van de Dag en van het EIT op dit gebied is evenwel uitgegaan van de richtlijnen voor de berekening van het exploitatieresultaat van dagbladen, volgens de bepalingen van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 op dit punt. Onverminderd onze voorkeur voor berekeningen op basis van het onderscheid vaste – variabele kosten, hebben we spoedshalve als uitgangspunt voor de berekeningen aanvaard de door De Courant Nieuws van de Dag beschikbaar gestelde berekeningen gebaseerd op de richtlijnen van de compensatieregeling. We tekenen daarbij echter aan, dat de richtlijnen van de compensatieregeling voor een ander doel zijn uitgevaardigd, nl. voor het berekenen van het exploitatieresultaat in het kader van aanvragen voor de compensatieregeling. Bij toepassing van deze richtlijnen voor bruto-marge berekeningen dient men zich te realiseren, dat ingevolge deze richtlijnen verscheidene kosten variabel worden geacht waarvan in redelijkheid verondersteld kan worden dat deze niet door een conversie als de onderhavige beïnvloedbaar zijn, zoals bv. kosten redactie, algemene leiding en dienstverlening en huisvestingskosten. Door dergelijke min of meer vaste kosten als variabel te veronderstellen, wordt in feite het pakket van kosten verhoogd dat in de bruto-marge berekeningen wordt meegenomen. Dit houdt in dat de bruto-marge waarop de berekening van het voordeel van de conversie wordt gebaseerd, wordt verlaagd. Daardoor werken deze berekeningen in het voordeel van De Telegraaf cq. De Courant Nieuws van de Dag uit.

De aldus berekende bruto-marges van beide dagbladen zijn weergegeven in de bijgevoegde notitie van het EIT (bijlage 1 bij dit advies). Als uitgangspunt is daarbij de exploitatie over 1982 genomen. In het overleg dat het EIT hierover met de directie van De Courant Nieuws van de Dag gevoerd heeft, heeft zij zich met de gevolde berekeningen akkoord verklaard.

Bij de bruto-marge berekening van De Telegraaf moet worden opgemerkt, dat uitgegaan is van de door genoemde directie overgelegde berekening van de winstcapaciteit van De Telegraaf. Voor deze berekening was nog een andere benadering denkbaar, nl. uitgaande van de veronderstelling dat de oplagewijziging van De Telegraaf als gevolg van de conversie tot evenredige aanpassing van de advertentie-tarieven zou leiden. De oplagestijging in 1982 had tot ongeveer 5% tariefstijging kunnen voeren. De feitelijke situatie is evenwel, dat de advertentietarieven van De Telegraaf per 15 december 1982 met 4% werden verhoogd. Door dit beleid van het concern, dat erop neerkomt dat de oplagestijging in feite ten dele en met vertraging in de advertentie-tarieven is doorberekend, als uitgangspunt voor de bruto-marge berekening te nemen, werkt deze berekening voor De Telegraaf voordeliger uit dan de berekening die in dit verband ook denkbaar was geweest.

4.4. Aantallen geconverteerde abonnees en goodwillperiode

Bij het vaststellen van de grootte van de bijdrage van de geconverteerde abonnees aan het resultaat in een bepaald jaar ligt het voor de hand niet alleen het aantal abonnees aan het einde van dat jaar, maar tevens het aantal aan het begin van dat jaar in ogenschouw te nemen. Dit is wenselijk omdat abonnees die in een bepaald jaar zijn geconverteerd, niet dat gehele jaar deel hebben uitgemaakt van het abonnementsbestand van De Telegraaf. Om die reden zou het onjuist zijn, bij de berekening van de goodwill uit te gaan van het totale aantal geconverteerde abonnees per jaar. Uitgaande van een geleidelijke overgang van abonnees door het jaar heen, kan voor de jaren waarin de conversie plaatsvond de bijdrage aan het resultaat per geconverteerde abonnee gesteld worden op de helft van de bruto-marge op jaarbasis.

Het ligt voorts voor de hand, de goodwillperiode afhankelijk te stellen van de mate waarin redelijkerwijs te verwachten is, dat de geconverteerde abonnees een bijdrage aan het resultaat leveren. Mede gelet op algemene ervaringen in de dagbladpers op dit punt mag worden verwacht, dat het verloop van abonnees ongeveer 20% per jaar bedraagt. Het zou derhalve uit een oogpunt van redelijkheid onjuist zijn de jaren na 1982 buiten beschouwing te laten, omdat het geenszins aannemelijk is dat de voordelen van de conversie beperkt blijven tot de conversiejaren.

De directie van De Courant Nieuws van de Dag wees in het overleg met ons bestuur op een naar haar oordeel met De Courant Nieuws van de Dag/De Telegraaf vergelijkbare conversie die zich onlangs heeft voorgedaan tussen een door het concern N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf uitgegeven tijdschrift

en een tijdschrift geëxploiteerd door Uitgeverij Kluwer. Die ervaring gaf genoemde directie aanleiding de stelling te poneren, dat een abonnee-overdracht een eenmalige opbrengst geeft (en voor de andere partij een eenmalige kostenpost) die met het exploitatieresultaat over het desbetreffende conversiejaar verrekend zou moeten worden.

Naast onze vorengenoemde overwegingen wijzen wij erop, dat dit door De Courant Nieuws van de Dag genoemde geval betrekking heeft op tijdschriften (met andere verschijningsfrequenties en andere vormen exploitatiekenmerken dan dagbladen) en derhalve niet vergelijkbaar is met het onderhavige geval van de conversie tussen twee dagbladen. Afgezien daarvan achten wij het onwenselijk aan dat geval, waarvan wij overigens ook de verschillende aspecten niet kunnen beoordelen, een norm te ontleenen voor behandeling van andere gevallen.

Omdat de effecten van de in 1981 plaatsgevonden conversie vooral vanaf 1982 merkbaar zijn, is het naar onze mening gewenst de conversie in 1981 bij de berekening van de waarde van de geconverteerde abonnees mede in beschouwing te nemen. In het overleg met ons bestuur bracht de directie van De Courant Nieuws van de Dag ten aanzien van dit aspect naar voren, dat zij het tegenstrijdig achtte dat enerzijds de compensatieregeling over 1981 als 'afgehandeld' moet worden beschouwd, terwijl anderzijds de effecten van de in 1981 plaatsgevonden conversie van abonnees mede in beschouwing zouden worden genomen bij de beoordeling van de resultaten over 1982 en 1983.

Aan het feit dat de uitvoering van de regeling over 1981 is afgehandeld, mag naar ons oordeel niet een argument worden ontleend om bij het beoordelen van compensatie-aanvragen betreffende 1982 en 1983 niet tevens de financieel-economische effecten van de abonneeconversie in 1981 op de exploitatie van de op 1981 volgende jaren in ogenschouw te nemen. Bij de behandeling van de aanvraag over 1981 kwam de conversiekwestie slechts terzijde in het kader van het project aan de orde. Voorts waren bij de behandeling van die aanvraag de cijfermatige aspecten van de conversie nog onduidelijk. Het feit, dat aan de conversie in 1981 bij de behandeling van de aanvraag van De Courant Nieuws van de Dag over dat jaar geen consequenties zijn verbonden bij het berekenen van het compensatiebedrag, is overigens in het voordeel van het dagblad geweest.

4.5. Aanloopverliezen

In het overleg met ons bestuur bracht de directie van De Courant Nieuws van de Dag nog naar voren, dat bij de goodwillberekening van De Telegraaf nog rekening dient te worden gehouden met de volgende opbrengst-verminderende factoren:

1. een afspraak met geconverteerde abonnees dat zij voor het kwartaal waarin de conversie plaatsvond alsmede voor de drie daaropvolgende kwartalen nog niet het abonnementsstarief van De Telegraaf behoeften te betalen maar het (lagere) tarief van De Courant Nieuws van de Dag;
2. het vertraagd doorberekenen van de oplagegroei in de advertentietarieven.

Gelet op deze mededelingen heeft het EIT deze gederfde opbrengsten die als aanloopverliezen kunnen worden aangeduid, in mindering gebracht op de goodwillberekeningen van De Telegraaf.

Voor de berekening van de aanloopcorrecties op de abonnementsopbrengsten zou in beginsel en bij voorkeur uitgegaan dienen te worden van het aantal geconverteerde abonnees op jaarbasis. Omdat dan evenwel een deel van die correcties zou doorlopen naar het jaar volgend op het jaar waarin de conversie plaatsvond en gelet op de relatief geringe omvang van deze correcties, is het EIT bij de berekening van deze aanloopcorrecties niet van het aantal abonnees op jaarbasis uitgegaan, maar van het totale aantal geconverteerde abonnees. De aanloopcorrecties op de advertentieopbrengsten heeft het EIT berekend op basis van het aantal feitelijk plaatsgevonden tariefsaanpassingen, zulks naar analogie van de in punt 4.3 besproken uitgangspunten.

Evenals de afschrijving van het aantal geconverteerde abonnees in de berekening van de goodwill, ligt het voor de hand ook de in de jaren van de conversie geleden aanloopverliezen over een periode van vijf jaar af te schrijven. De aanloopverliezen zijn afgeschreven met een afnemend percentage (de zgn. 'sum of the year digits'-methode), zulks vergelijkbaar met het verloop van de goodwill-bedragen.

4.6. De hoogte van de goodwillbedragen

De berekening van de goodwillbedragen is weergegeven in de bijgevoegde notitie van het EIT (bijlage 1 bij dit advies).

Zoals daaruit valt af te leiden, komt de berekende goodwill van De Telegraaf over de gehele periode, mede rekening houdend met de aanloopcorrecties, lager uit dan die van De Courant Nieuws van de Dag. Op grond hiervan en ingevolge ons eerder genoemd uitgangspunt voor de berekening van de waarde van de geconverteerde abonnees, wordt het berekende financiële voordeel van De Telegraaf voor de verrekening in aanmerking genomen. De verrekeningsbedragen per jaar van beide bladen zijn eveneens genoemd in de bijgevoegde EIT-notitie (bijlage 1 bij dit advies).

5. Conclusies en aanbevelingen

Het EIT heeft tevens de exploitatie-resultaten van De Courant Nieuws van de Dag over 1982 en 1983 in een notitie weergegeven (bijlage 2 bij dit advies). Het door het instituut berekende resultaat over 1982 wijkt op een tweetal punten af van de opgaven van De Courant Nieuws van de Dag. Het betreffen hier buitengewone, incidentele kosten die naar ons oordeel buiten beschouwing dienen te blijven.

Blijkens de bijgevoegde notities van het EIT overtreffen de verrekeningsbedragen van het financiële voordeel van De Telegraaf als gevolg van de conversie, voor de jaren 1982 en 1983 de bedragen van de verliezen van De Courant Nieuws van de Dag over deze beide jaren. Zoals uit het voorgaande valt af te leiden, is bij het berekenen van deze verrekenings-bedragen een benaderingswijze gevolgd waaraan ten aanzien van sommige aspecten voor De Telegraaf resp. De Courant Nieuws van de Dag nog voordelige uitgangspunten ten grondslag liggen. Andere benaderingswijzen – uitgezonderd de door

De Courant Nieuws van de Dag voorgestelde, die wij niet aanvaardbaar achten – zouden tot verrekeningsbedragen leiden die de verliezen van De Courant Nieuws van de Dag in hogere mate overtreffen.

Met het oog hierop adviseren wij u, de aanvragen van De Courant Nieuws van de Dag voor uitkeringen op basis van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 niet in te willigen.

Zoals in par. 1 van dit advies reeds is opgemerkt, was bij de berekening van de inmiddels verstrekte compensatie-uitkeringen aan de twaalf dagbladen over 1982 resp. 1983 in beginsel met mogelijke uitkeringen aan De Courant Nieuws van de Dag rekening gehouden. Ingevolge ons standpunt in dit advies, dat de aanvragen van De Courant Nieuws van de Dag niet dienen te worden ingewilligd, zullen de bedragen van de inmiddels verstrekte uitkeringen aan twaalf dagbladen over 1982 en 1983 moeten worden herzien, d.w.z. ten dele verhoogd. Hierover zullen wij u nadere aanbevelingen voorleggen, zodra u ons heeft laten weten dat u met het onderhavige advies instemt.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers

Rijswijk, 14 april 1986

De bijlagen van dit advies, notities van het Economisch Instituut Tilburg, zijn niet gepubliceerd.

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over herziening van de uitkeringen op basis van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983

1. Inleiding

Bij brief d.d. 14 april jl. reikten wij u een advies aan over de aanvragen van De Courant Nieuws van de Dag voor uitkeringen op basis van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983. Wij adviseerden u daarbij die aanvragen niet te honoreren. Tevens kondigden wij aan dat wij u indien dat advies uw instemming zou verkrijgen, nader zouden adviseren over de herziening van de uitkeringen, die ingevolge uw besluit op ons advies van 22 november 1985 inmiddels aan twaalf dagbladen over 1982 en 1983 op basis van deze regeling zijn verleend.

Die herziening zou dan nodig zijn, omdat bij de berekening van de uitkeringen aan de twaalf dagbladen rekening moest worden gehouden met mogelijke uitkeringen over beide jaren aan De Courant Nieuws van de Dag, waarvan de aanvragen op dat moment nog in behandeling waren. De hoogte van elke uitkering over een bepaald jaar op basis van deze regeling is namelijk afhankelijk van die van de overige uitkeringen over datzelfde jaar.

Per brief van 7 mei jl. heeft u ons laten weten, met ons advies inzake de aanvragen van De Courant Nieuws van de Dag in te stemmen. Dientengevolge brengen wij u hierbij advies uit over herziening van de reeds verstrekte uitkeringen aan de twaalf dagbladen over 1982 en 1983, overeenkomstig een door het Economisch Instituut Tilburg vervaardigde berekening, waarbij geen uitkeringen aan De Courant Nieuws van de Dag zijn inbegrepen.

2. Advies

De namen van de desbetreffende twaalf dagbladen en de bedragen van de – inmiddels verstrekte – uitkeringen per blad, zoals vermeld in ons advies van 22 november 1985, worden pro memorie in bijlage A bij dit advies weergegeven.

De herziene bedragen van deze uitkeringen reiken wij u in bijlage B bij dit advies aan en in bijlage C de bedragen die dientengevolge aan de daarin genoemde dagbladen dienen te worden nabetaald.

Zoals uit deze bijlagen valt af te leiden, is het totale bedrag van de herziene uitkeringen over 1983 minder dan f 15 miljoen, nl. f 14.211.765,-. Dit feit vloeit voort uit de combinatie van de grenzen die bij het berekenen van de compensatiebedragen in aanmerking moeten worden genomen, t.w. dat de som van de compensatie-uitkeringen per jaar niet hoger mag zijn dan 75% van het totaal van de geleden verliezen van de desbetreffende dagbladen en dat de uitkering per afzonderlijk blad maximaal 75% van het verlies van het desbetreffende blad mag bedragen. Als gevolg van de laatstgenoemde grens zijn de herziene bedragen van de uitkeringen aan enkele dagbladen ook gelijk aan de reeds aan deze bladen uitgekeerde bedragen, zodat zij niet voor een nabetaling in aanmerking komen. Overigens is deze berekening uitgevoerd overeenkomstig de volgorde voorgeschreven in bijlage 3 van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983.

Wij adviseren u de in bijlage 3 genoemde nabetalingen ten laste van de middelen van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 te verstrekken.

In dit verband hebben wij ons de mogelijkheid gerealiseerd dat De Courant Nieuws van de Dag tegen uw afwijzende beschikking in beroep gaat. Een dergelijke beroepsprocedure zou ertoe kunnen leiden dat het dagblad te zijner tijd alsnog voor enigerlei uitkering in aanmerking zou kunnen komen. In dat geval adviseren wij bedoelde uitkering te verstrekken ten laste van de voor de aanvullende maatregelen bestemde middelen van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983.

Volgens onze informatie is voor die aanvullende maatregelen thans een bedrag van ca f 14 miljoen beschikbaar en het valt niet aan te nemen dat deze beschikbare middelen spoedig in belangrijke mate zullen worden aangesproken. Hoewel andere doeleinden voor de middelen ten behoeve van deze aanvullende maatregelen met name zijn genoemd in de artikelen 3, tweede lid, statuten en 8 en 9 van de compensatieregeling, zou het naar ons oordeel zeker in deze regeling passen in de middelen ook een voorziening te treffen voor het geval waarin een geschil over de uitvoering van de regeling alsnog tot een uitkering aan een bepaald blad leidt. Het alternatief zou zijn dat de in bijlage 3 genoemde nabetalingen worden opgeschort totdat duidelijk is geworden dat van een dergelijke beroepsmogelijkheid geen gebruik is gemaakt dan wel dat zo'n beroep is afgewezen. Dat alternatief achten wij ongewenst omdat de bladen die voor zo'n nabetaling in aanmerking komen, dan worden benadeeld als gevolg van een aangelegenheid waarvoor zij geen verantwoording dragen.

Tenslotte melden wij nog, dat wij ons beschikbaar houden aan uw beslissing op dit advies uitvoering te geven. In dat kader zullen wij u binnenkort ontwerp-brieven ter hand stellen, door middel waarvan u overeenkomstig het gestelde in artikel 5, 7e lid, van de compensatieregeling, uw beslissing aan de afzonderlijke dagbladen inzake de nabetalingen zou kunnen mededelen, ervan uitgaande dat u conform dit advies besluit.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers

Rijswijk, 13 mei 1986

Bijlage A bij bijlage 2

Bedragen uitkeringen Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983 (uitbetaald)

	over 1982	over 1983
<i>Arnhemse Courant</i> , uitgegeven door Uitgeversmaatschappij Arnhem B.V. (Uitgeversmij. Van der Loeff B.V., Enschede)	f 839.250,—	f 1.152.750,—
<i>Het Binnenhof</i> , uitgegeven door Dagblad Het Binnenhof B.V. (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	f 1.467.581,—	f 876.750,—
<i>Goudsche Courant</i> , uitgegeven door B.V. Rotterdams Nieuwsblad (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	—	f 717.717,—
<i>Leidse Courant</i> , uitgegeven door B.V. De Leidsche Courant (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	f 612.120,—	f 734.417,—
<i>Nieuwe Noordhollandse Courant</i> , uitgegeven door Uitgeversmaatschappij Midden Noordholland B.V. (Damiate Holding B.V., Haarlem)	f 375.770,—	f 505.003,—
<i>Het Parool</i> , uitgegeven door Het Parool B.V. (Perscombinatie N.V., Amsterdam)	f 1.889.587,—	f 2.454.357,—
<i>Rijn en Gouwe</i> , uitgegeven door Dagblad van Rijn en Gouwe B.V. (Nederlandse Dagbladunie B.V., Rotterdam)	f 468.000,—	f 386.250,—
<i>Rotterdams Nieuwsblad</i> , uitgegeven door B.V. Rotterdams Nieuwsblad (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	f 2.732.833,—	f 3.290.058,—
<i>Trouw</i> , uitgegeven door Trouw/Kwartet B.V. (Perscombinatie N.V., Amsterdam)	f 3.808.226,—	f 1.249.500,—
<i>Twentsche Courant/Overijssels Dagblad</i> , uitgegeven door Drukkerij Twentsche Courant B.V., Hengelo	f 304.917,—	—
<i>De Waarheid</i> , uitgegeven door de Stichting Bepenak, Amsterdam	f 726.836,—	f 853.981,—
<i>Winschoter Courant</i> , uitgegeven door Uitgeverij J.D. van der Veen B.V. (Wegener's Couranten Concern N.V., Apeldoorn)	f 636.066,—	f 532.308,—
Totaal	f 13.861.186,—	f 12.753.091,—

Bijlage B bij bijlage 2

Bedragen HERZIENE uitkeringen Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983

	over 1982	over 1983
<i>Arnhemse Courant</i> , uitgegeven door Uitgeversmaatschappij Arnhem B.V. (Uitgeversmij. Van der Loeff B.V., Enschede)	f 839.250,—	f 1.152.750,—
<i>Het Binnenhof</i> , uitgegeven door Dagblad Het Binnenhof B.V. (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	f 1.587.750,—	f 876.750,—
<i>Goudsche Courant</i> , uitgegeven door B.V. Rotterdams Nieuwsblad (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	—	f 840.084,—
<i>Leidse Courant</i> , uitgegeven door B.V. De Leidse Courant (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	f 670.441,—	f 859.631,—
<i>Nieuwe Noordhollandse Courant</i> , uitgegeven door Uitgeversmaatschappij Midden Noordholland B.V. (Damiate Holding B.V., Haarlem)	f 411.572,—	f 591.103,—
<i>Het Parool</i> , uitgegeven door Het Parool B.V. (Perscombinatie N.V., Amsterdam)	f 2.069.619,—	f 2.872.812,—
<i>Rijn en Gouwe</i> , uitgegeven door Dagblad van Rijn en Gouwe B.V. (Nederlandse Dagbladunie B.V., Rotterdam)	f 468.000,—	f 386.250,—
<i>Rotterdams Nieuwsblad</i> , uitgegeven door B.V. Rotterdams Nieuwsblad (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	f 2.993.206,—	f 3.850.996,—
<i>Trouw</i> , uitgegeven door Trouw/Kwartet B.V. (Perscombinatie N.V., Amsterdam)	f 4.171.058,—	f 1.249.500,—
<i>Twentsche Courant/Overijssels Dagblad</i> , uitgegeven door Drukkerij Twentsche Courant B.V., Hengelo	f 304.917,—	—
<i>De Waarheid</i> , uitgegeven door de Stichting Bepenak, Amsterdam	f 796.086,—	f 999.581,—
<i>Winschoter Courant</i> , uitgegeven door Uitgeverij J.D. van der Veen B.V. (Wegener's Couranten Concern N.V., Apeldoorn)	f 688.101,—	f 532.308,—
Totaal	f 15.000.000,—	f 14.211.765,—

Bijlage C bij bijlage 2

MOGELIJKE NABETALINGEN ingevolge herziene uitkeringen Compensatieregeling voor dagbladen over 1982 en 1983

	over 1982		over 1983	
<i>Arnhemse Courant</i> , uitgegeven door Uitgeversmaatschappij Arnhem B.V. (Uitgeversmij. Van der Loeff B.V., Enschede)		—		—
<i>Het Binnenhof</i> , uitgegeven door Dagblad Het Binnenhof B.V. (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	f	120.169,—		—
<i>Goudsche Courant</i> , uitgegeven door B.V. Rotterdams Nieuwsblad (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)		—	f	122.367,—
<i>Leidse Courant</i> , uitgegeven door B.V. De Leidsche Courant (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	f	58.321,—	f	125.214,—
<i>Nieuwe Noordhollandse Courant</i> , uitgegeven door Uitgeversmaatschappij Midden Noordholland B.V. (Damiate Holding B.V., Haarlem)	f	35.802,—	f	86.100,—
<i>Het Parool</i> , uitgegeven door Het Parool B.V. (Perscombinatie N.V., Amsterdam)	f	180.032,—	f	418.455,—
<i>Rijn en Gouwe</i> , uitgegeven door Dagblad van Rijn en Gouwe B.V. (Nederlandse Dagbladunie B.V., Rotterdam)		—		—
<i>Rotterdams Nieuwsblad</i> , uitgegeven door B.V. Rotterdams Nieuwsblad (Sijthoff Holding B.V., Rijswijk)	f	260.373,—	f	560.938,—
<i>Trouw</i> , uitgegeven door Trouw/Kwartet B.V. (Perscombinatie N.V., Amsterdam)	f	362.832,—		—
<i>Twentsche Courant/Overijssels Dagblad</i> , uitgegeven door Drukkerij Twentsche Courant B.V., Hengelo		—		—
<i>De Waarheid</i> , uitgegeven door de Stichting Bepenak, Amsterdam	f	69.250,—	f	145.600,—
<i>Winschoter Courant</i> , uitgegeven door Uitgeverij J.D. van der Veen B.V. (Wegener's Couranten Concern N.V., Apeldoorn)	f	52.035,—		—
Totaal	f	1.138.814,—	f	1.458.674,—

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over mogelijke voortzetting van de Compensatieregeling voor Dagbladen

1. Samenvatting

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers brengt hierbij verslag uit van de eerste bevindingen uit het onderzoek naar de werking van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1981, 1982 en 1983 en voegt hieraan beschouwingen en aanbevelingen toe over mogelijke voortzetting van het experiment met deze regeling met twee jaren.

De compensatieregeling voor dagbladen werd op experimentele basis ingevoerd vooralsnog voor de jaren 1981, 1982 en 1983. Besloten werd daarbij, afhankelijk van de resultaten van de regeling over die periode te zullen bezien of de werkingsperiode van de regeling uitgebreid zou kunnen worden tot vijf jaar, zoals ons bestuur in een eerder advies had aanbevolen.

Uit onderzoek naar de werking van de regeling over de eerste drie jaar is thans gebleken dat de veronderstellingen bij het opzetten van het experiment in hoofdzaak zijn bevestigd. Dit valt met name af te leiden uit de volgende onderzoeksresultaten:

- de aan de regeling ten grondslag liggende samenhang tussen het exploitatieresultaat van dagbladen en de factoren betaalde oplage en spreidingsdichtheid werd opnieuw aangetoond;
- op de regeling is een groot beroep gedaan;
- de regeling heeft in het bijzonder gewerkt voor de dagbladen die de financiële steun het meeste nodig hadden;
- de gehanteerde richtlijnen en grenswaarden hebben redelijk gefunctioneerd;
- de regeling heeft een stimulerende werking gehad op initiatieven tot verbetering van verlieslijdende exploitaties.

Op dit moment zijn de ervaringen met de regeling evenwel nog te beperkt om een verantwoorde besluitvorming mogelijk te maken over de beleidsvraag, of de huidige experimentele regeling al dan niet in een definitieve regeling kan worden omgezet. In dit verband zijn fundamentele vraagpunten aan de orde, die het noodzakelijk maken, dat bij die besluitvorming een evenwichtige politieke en bestuurlijke discussie en afweging plaatsvinden. Dat zal moeten geschieden mede aan de hand van substantiële ervaringen met de regeling.

De experimentele regeling heeft tot dusver alleen over drie boekjaren (1981, 1982 en 1983) gefunctioneerd en de uitkeringen over 1982 en 1983 hebben eerst onlangs plaatsgevonden.

Gelet op de werking van de regeling tot dusver achten wij het alleszins verantwoord, dat het experiment van de compensatieregeling voor dagbladen met twee jaar wordt voortgezet, zodat bij het evalueren van de regeling gegevens over ervaringen met een werkingsduur van vijf jaar voorhanden zullen zijn. Daarbij hebben wij mede het feit in aanmerking genomen, dat zich in deze sector van de pers nog steeds een grote groep van verlieslijdende dagbladen bevindt.

Wij adviseren de minister derhalve in lijn met ons eerdere advies de compensatieregeling voor dagbladen op experimentele basis met twee jaar te verlengen en wel voor de boekjaren 1985 en 1986. Dit impliceert dat het jaar 1984 zou dienen te worden overgeslagen, zulks vooral om de time-lag tussen boekjaren en uitkeringstijdstip te doen verminderen en aldus te bevorderen, dat de uitkeringen zoveel mogelijk van invloed kunnen zijn op toekomstige beslissingen van persbedrijven, verlieslijdende dagbladen in stand te houden.

Voor de nadere juridische uitwerking en de uitvoering van de regeling blijven wij ons beschikbaar houden.

2. Inleiding

Bij brief van 22 april 1982 deelde de toenmalige minister van CRM naar aanleiding van eerdere adviezen onzerzijds aan het parlement zijn besluit mede, een compensatieregeling voor dagbladen (met aanvullende maatregelen) in te voeren, op experimentele basis, vooralsnog voor de duur van drie jaren, t.w. over 1981, 1982 en 1983.

De minister kondigde daarbij tevens aan, afhankelijk van de evaluatie van de effecten van de regeling te zullen bezien of de werkingsperiode hiervan dient te worden uitgebreid tot vijf jaar, zoals ons bestuur indertijd in een advies over de mogelijke opzet van de regeling had aanbevolen (advies d.d. 27 november 1981).

De compensatieregeling werd van kracht bij beschikking van de minister van WVC d.d. 5 januari 1983 (Besluit Compensatieregeling Dagbladen, Staatscourant d.d. 17 januari 1983, nr. 11), zulks voor toepassing over 1981. De regeling over 1982 en 1983 trad in werking bij Ministeriële regeling d.d. 30 oktober 1984 (Compensatieregeling voor Dagbladen over 1982 en 1983, Staatscourant d.d. 12 november 1984, nr. 221).

In het onderhavige advies geven wij informatie en aanbevelingen ten behoeve van de besluitvorming over mogelijke verlenging van de experimentele regeling met twee jaren.

3. Opzet en werking van de compensatieregeling over 1981-1982-1983

3.1. Doelstelling en opzet van de regeling

De compensatieregeling werd op experimentele basis voor drie jaar (1981, 1982 en 1983) ingevoerd als aanvullende financiële steunmogelijkheid naast de reeds sedert de oprichting van het Bedrijfsfonds

(in 1974) bestaande mogelijkheid van gerichte financiële bijstand aan afzonderlijke dagbladen, nieuwsbladen en opinieweekbladen.

Financiële steunverlening uit het Bedrijfsfonds voor de Pers is in het algemeen bedoeld als onderdeel van een overheidsbeleid voor de pers, dat erop gericht is voorwaarden te scheppen voor het behoud van verscheidenheid in de pers en voor dat doel financiële hulp vooral daar te bieden, waar deze het meest nodig is. In het kader van die doelstelling werd besloten te onderzoeken, of de sedert 1974 bestaande financiële steunmogelijkheden uit het Bedrijfsfonds op individuele basis, aangevuld zouden kunnen worden met een regeling van een meer generiek karakter voor dagbladen. Daarbij werd gekozen voor toepassing van een dergelijke regeling in de dagbladpers, gelet op de negatieve economische ontwikkelingen in deze sector. Bovendien waren over deze sector de meeste financieel-economische gegevens voorhanden die inzicht gaven in economische posities, steunbehoeften en structuren. Aan het besluit deze weg op te gaan lag ook het vermoeden ten grondslag, dat dagblad-exploitaties doorgaans door vergelijkbare factoren verlieslijdend worden. In die omstandigheden, zo was de redenering, zou objectivering van de financiële steun met voorspelbare uitkomsten – met het oog op de zelfstandigheid van de gesteunde persorganen – wellicht te verkiezen zijn boven een op de afzonderlijke dagbladexploitatie toegesneden steun. Daarbij zou de individuele steun (voorschots) als aanvulling op een dergelijke meer generieke maatregel en als vangnet behouden moeten blijven.

Uit onderzoek dat het Economisch Instituut Tilburg (EIT) in opdracht van ons bestuur en ingevolge voorstellen van de regering in haar Mediana van maart 1975 verrichtte, was gebleken, dat de factoren oplage en geografische verspreiding in onderlinge combinatie belangrijke oorzaken zijn van ongelijke concurrentieposities en daardoor ook van verliezen of winsten van dagbladen. Met het oog hierop werd gezocht naar een mogelijke regeling gericht op het verminderen van verschillen in financieel-economische voorwaarden waaronder dagbladen als immateriële producten aan de onderlinge concurrentie deelnemen.

Het onderzoek van het EIT op dit gebied bracht vervolgens aan het licht, dat de beoogde aanvullende voorziening geboden zou kunnen worden door een regeling met een **gericht-generieke** opzet.* Een dergelijke gericht-generieke regeling biedt compensatie aan bladen die overwegend door dezelfde factoren (oplage in combinatie met geografische verspreiding) in een verlieslijdende positie verkeren en staat aldus open voor alle bladen met vergelijkbare kenmerken en in gelijke omstandigheden. Met het oog op een aantal vraagpunten die eveneens uit het onderzoek naar de regeling naar voren waren gekomen, merkten wij de regeling aan als voorschots de meest passende, die mede op basis van nieuwe, meer verfijnde gegevens over de bedrijfstak wellicht zou kunnen worden verbeterd. Op grond van deze overwegingen adviseerden wij ook de regeling een experimenteel karakter met een werkingsduur van vijf jaar te geven, om de effecten daarvan te zijner tijd te kunnen evalueren, alvorens over het wel of niet definitief invoeren een standpunt in te nemen.

De toenmalige minister van CRM besloot vervolgens tot invoering van deze experimentele compensatieregeling vooralsnog voor de jaren 1981, 1982 en 1983 en afhankelijk van de resultaten daarvan te zullen bezien of de werkingsperiode van de regeling uitgebreid zal worden tot vijf jaar, zoals in ons advies was aanbevolen. De **criteria** van de regeling over 1981, 1982 en 1983 voorzagen in uitkeringen aan dagbladen:

- waarvan de exploitatie over 1981 resp. 1982 of 1983 volgens bepaalde richtlijnen verlieslijdend was;
- die in de Nederlandse taal in Nederland worden uitgegeven en worden geredigeerd op basis van een tussen de uitgever en de redactie van het dagblad gesloten (hoofd)redactiestatuut;
- waarvan de exploitatie in administratief-organisatorische zin als een zelfstandige eenheid wordt onderscheiden;
- met de gemiddelde betaalde oplage aan het begin van het desbetreffende jaar van:
voor de regeling over 1981: ten hoogste 150.000;
voor de regeling over 1982 en 1983: ten hoogste 155.000**;
- met een spreidingsdichtheid aan het begin van het desbetreffende jaar van:
voor de regeling over 1981: ten hoogste 0,25
voor de regeling over 1982: ten hoogste 0,40
voor de regeling over 1983: ten hoogste 0,35**;
- voor de regeling over 1981: waarvan de redactionele inhoud voor ten minste 40% voor de eigen zelfstandige redactie wordt vervaardigd;
- voor de regeling over 1982 en 1983: waarvan de personele kosten van de eigen redactie over het desbetreffende jaar (of jaren) ten minste 30% van de totale personele redactiekosten hebben bedragen.

* Bij het hier aangegeven onderscheid tussen gericht, gericht-generiek en generiek beleid wordt uitgegaan van de volgende definities:

gericht-generiek beleid: maatregelen in beginsel voor alle persorganen in gelijke omstandigheden, maar in hun uitwerking in het bijzonder gericht op bladen die deze steun het meeste nodig hebben;

gericht (individueel, specifiek) beleid: maatregelen ten behoeve van afzonderlijke persorganen op basis van de economische (ongunstige) positie van het desbetreffende persorgaan;

generiek (ongedifferentieerd, ongericht) beleid: maatregelen ten behoeve van de pers of een perssector als geheel, waarbij verschillen in economische positie van de afzonderlijke persorganen niet in aanmerking worden genomen.

De compensatie-uitkeringen werden verstrekt in de **vorm** van een financiële bijdrage à fonds perdu. De **hoogte** van de uitkeringen werd berekend uitgaande van de volgende grenzen. De som van de compensatie-uitkeringen mocht per jaar niet hoger zijn dan 75% van het totaal van de geleden verliezen van de desbetreffende bladen. Daarnaast kon de uitkering per blad maximaal 75% van het verlies van dat blad over het desbetreffende jaar bedragen. Deze beide grenzen van 75% werden gesteld om de prikkel bij deze bladen, te streven naar een tenminste kostendeekkende exploitatie, niet te doen verzwakken. De grens van 75% van het gezamenlijke verlies diende er tevens toe te voorkomen, dat de hoogte van de afzonderlijke compensatiebedragen overwegend zou worden bepaald door de grens van 75% van het per blad geleden verlies. Daardoor zou dan eveneens de formule, op basis waarvan de uitkeringen per blad zijn berekend, ook niet meer bepalend zijn voor de hoogte van elke uitkering. De som van de compensatie-uitkeringen werd bij het ontwerpen van de regeling op grond van exploitatiegegevens van de bedrijfstak over eerdere jaren begroot op ten hoogste f 15 miljoen per jaar. Dit bedrag werd expliciet in de regeling opgenomen als het maximum van de uit te keren compensatiebedragen per jaar. Elke uitkering werd voorts verleend op voorwaarde van uitvoering van een **project** gericht op structurele verbetering van de exploitatie-positie van het betrokken dagblad.

De uiteindelijke beslissing over de – bij ons bestuur ingediende – compensatie-aanvragen werd door de minister van WVC op ons advies genomen. De uitkeringen over 1981 vonden op ons advies plaats bij besluit van de minister d.d. 2 december 1983. Per brief van 22 november 1985 maakte de minister zijn besluit bekend in te stemmen met ons advies inzake de uitkeringen over 1982 en 1983. De aanvragen van één dagblad (De Courant Nieuws van de Dag) over die jaren werden op ons advies d.d. 14-4-1986 afgewezen bij besluit van de minister d.d. 7 mei jl. Op ons advies d.d. 13 mei 1986 besloot de minister dientengevolge de eerder verstrekte uitkeringen over 1982 en 1983 te herzien d.w.z. ten dele te verhogen.

3.2. De werking van de regeling per jaar

De uitkeringen op basis van deze regeling over 1981, 1982 en 1983 omvatten de navolgende bedragen (voor de jaren 1982 en 1983 de herziene bedragen):

	1981	1982	1983	totaal
Arnhemse Courant	1.899.000,–	839.250,–	1.152.750,–	3.891.000,–
Het Binnenhof	1.576.350,–	1.587.750,–	876.750,–	4.040.850,–
Leidse Courant	701.423,–	670.441,–	859.631,–	2.231.495,–
Goudsche Courant			840.084,–	840.084,–
Rotterdams Nieuwsblad	2.595.397,–	2.993.206,–	3.850.996,–	9.439.599,–
Nieuwe Noordhollandse Courant		411.572,–	591.103,–	1.002.675,–
De Courant Nieuws van de Dag	1.665.039,–			1.665.039,–
Rijn en Gouwe		468.000,–	386.250,–	854.250,–
Het Parool	2.009.605,–	2.069.619,–	2.872.812,–	6.952.036,–
Trouw	3.405.750,–	4.171.058,–	1.249.500,–	8.826.308,–
Twentsche Courant	310.875,–	304.917,–		615.792,–
De Waarheid	836.561,–	796.086,–	999.581,–	2.632.228,–
Winschoter Courant		688.101,–	532.308,–	1.220.409,–
Totaal	15.000.000,–	15.000.000,–	14.211.765,–	44.211.765,–

De aantallen ontvangen, ingetrokken en afgewezen aanvragen mogen blijken uit het navolgende overzicht:

Aantallen aanvragen	1981	1982	1983
ontvangen	10	13	13
ingetrokken	1	1	1
afgewezen	–	1	1
gehonoreerd	9	11	11

Uit de resultaten van het onderzoek dat het Economisch Instituut Tilburg in onze opdracht tot dusver heeft verricht naar de werking van de regeling en die zullen worden weergegeven in een binnenkort te publiceren rapport van het instituut, vallen de volgende gegevens over die werking af te leiden:

Kengetallen compensatie-uitkeringen	1981	1982	1983
Aantallen uitkeringen gelijk aan maximaal 75% van afzonderlijk verlies	5	5	5
Totaal compensatie-uitkeringen in % van totale verliezen compensatie-ontvangende dagbladen	59,2	55,7	59,5
Aantallen uitkeringen aan dagbladen in concernverband	7	9	10
Aantallen betrokken concerns met compensatie-ontvangende bladen			
· verlieslijdend in dat jaar	1	3	1
· winstgevend in dat jaar	3	3	5
Totaal compensatie-uitkeringen aan dagbladen van winstgevende concerns in % van totale compensatiebedrag	56,2	11,5	47,7

Bij deze gegevens plaatsen wij de volgende kanttekeningen.

Wat betreft de hoogte van de verliezen van de bladen die compensatie-uitkeringen hebben ontvangen, wijzen wij erop dat het omvangrijke en daardoor tijdrovende onderzoekswerk van het EIT bij het behandelen van de aanvragen belangrijke verschillen aan het licht heeft gebracht. Het betreffen hier verschillen tussen de door de dagbladen zelf bij hun aanvragen berekende exploitatie-resultaten en de definitieve resultaten die door het EIT werden herberekend volgens de richtlijnen van de regeling en die bij het berekenen van de compensatiebedragen als uitgangspunt zijn genomen. Die verschillen houden in overwegende mate verband met verschillen tussen de wijze waarop de bladen zelf hun verliezen calculeren en de richtlijnen die hiervoor bij de compensatieregeling zijn gesteld.

De definitieve resultaten bleken in totaal over 1981 per saldo ruim f 0,5 miljoen, over 1982 ruim f 3,5 miljoen en over 1983 ruim f 4,1 miljoen minder verlieslijdend te zijn dan de door de bladen zelf berekende resultaten.

Over 1981 waren de exploitatie-resultaten van vijf dagbladen in totaal f 2,4 miljoen minder verlieslijdend (per blad variërend van ruim f 190.000,- tot bijna f 800.000,-) en voor drie dagbladen in totaal f 1,9 miljoen meer verlieslijdend (per blad variërend van ruim f 71.000,- tot ruim f 1 miljoen).

Over 1982 bleken de resultaten van tien dagbladen in totaal ruim f 3,9 miljoen minder verlieslijdend te zijn (per blad variërend van ruim f 40.000,- tot ruim f 1,1 miljoen) en voor drie andere bladen in totaal f 450.000,- meer verlieslijdend.

Over 1983 waren de resultaten eveneens voor tien dagbladen in totaal f 4,5 miljoen minder verlieslijdend (per blad variërend van f 23.000,- tot circa f 1,9 miljoen) en voor drie andere bladen in totaal bijna f 400.000,- meer verlieslijdend.

Over 1981, 1982 en 1983 tezamen genomen is 38,3% van de totale compensatie van f 44.211.765,- terecht gekomen bij dagbladen van de concerns die in het jaar waarop de desbetreffende compensatie-uitkeringen betrekking hadden, winstgevend waren. Aan concerns die over de volledige periode van twee of drie jaren winstgevend waren is 19,5% van het totale compensatiebedrag verstrekt.

Bij de uitkeringen aan dagbladen binnen (winstgevende) concerns tekenen wij aan, dat dit verschijnsel voortvloeit uit de regels voor de financiële steunverlening uit het Bedrijfsfonds in het algemeen, waarvoor bladen waarvan de continuïteit bedreigd wordt, zowel binnen als buiten concernverband in aanmerking kunnen komen. In dit kader wijzen wij ook erop, dat het verschijnsel van verlieslijdende bladen in concernverband geenszins uitzonderlijk is, gegeven het feit dat ca. ¾ van alle dagbladtitels in concernverband is opgenomen. Bovendien merken wij op dat de compensatieregeling mede bedoeld is te bevorderen, dat concerns verlieslijdende titels in stand houden die anders wellicht worden opgeheven. Ook concerns kunnen er groot belang bij hebben verlieslijdende activiteiten te beëindigen. Het wordt de leiding van een concern immers kwalijk genomen indien zij er niet zorg voor draagt dat bedreigingen van het exploitatieresultaat en van de continuïteit van een concern worden afgewerd. De compensatieregeling is uitgaande van haar hoofddoel – behoud van de bestaande pluriformiteit – er mede op gericht het beslissingsproces van concerns over het voortbestaan van verlieslijdende bladen zodanig te beïnvloeden, dat besloten wordt tot handhaving van die bladen. Overigens zij hieraan toegevoegd, dat de regeling tevens een prikkel beoogt te geven tot verbetering van de exploitatiepositie van dagbladen, dus ook van dagbladen in concernverband, gegeven onder meer het feit dat op grond van de regeling een compensatie kan worden verstrekt tot maximaal 75% van het verlies van elk afzonderlijk blad.

3.3. Ervaringen met de regeling als geheel

3.3.1. De werking van de toelatingsgrenzen

Zoals in het voorgaande reeds is opgemerkt, kwam in het vooronderzoek naar een mogelijke compensatieregeling dat het Economisch Instituut Tilburg in onze opdracht verrichtte, naar voren dat de gemiddelde betaalde oplage en de spreidingsdichtheid in combinatie de belangrijkste verklarende factoren vormen van het exploitatie-resultaat van dagbladen.

In het EIT-onderzoek naar de evaluatie van de regeling tot dusver is de oplage in de verklaring van onderdelen van het exploitatie-resultaat van dagbladen opnieuw sterk overheersend gebleken. Wederom werd bevestigd dat het verlies van een dagbladexploitatie voor een groot deel toegeschreven kan worden aan een kleine oplage, lage spreidingsdichtheid en relatief groot redactioneel papierverbruik.

Bij het eerdere onderzoek dat aan de invoering van de regeling voorafging bleek voorts dat de verklaringskracht van deze factoren evenwel niet zodanig was, dat grenswaarden van deze factoren aangegeven konden worden die een volledig onderscheid tussen verlies- en winstgevende bladen mogelijk zouden maken. Met het oog hierop werden de grenswaarden van deze factoren voor elk jaar op basis van op dat moment beschikbare gegevens bepaald uitgaande van de volgende doelstellingen:

- de combinatie van de factoren oplage en spreidingsdichtheid zou een zo goed mogelijk onderscheid tussen de groep verlieslijdende en winstgevende dagbladen moeten geven;
- een zo groot mogelijk aantal verlieslijdende dagbladen moet binnen de gestelde maxima van oplage en spreidingsdichtheid vallen.

Uit het recente evaluatie-onderzoek van het EIT vallen de volgende gegevens af te leiden over de aantallen verlieslijdende dagbladen binnen resp. buiten de regeling:

Aantallen dagbladen binnen resp. buiten de grenzen van de regeling

(V = verlieslijdend; W = winstgevend en T = totaal)

	1981			1982			1983*		
	V	W	T	V	W	T	V	W	T
Dagbladen binnen de toelatingsgrenzen	10	3	13	15	5	20	16	5	21
Dagbladen buiten de toelatingsgrenzen	5	28	33	3	23	26	2	23	25
Totaal aantal dagbladen	15	31	46	18	28	46	18	28	46

In het recente EIT-onderzoek is in het algemeen gebleken, dat de factoren betaalde oplage en spreidingsdichtheid doorgaans een goed onderscheid tussen verlieslijdende en winstgevende bladen mogelijk maken. Wanneer de regeling ook opengesteld zou zijn geweest voor winstgevende bladen, zou bij vrijwel alle combinaties van grenswaarden het grootste deel van de compensatie-uitkeringen bij verlieslijdende bladen terecht zijn gekomen. Daarnaast valt uit het onderzoek af te leiden, dat de compensatie steeds ten goede is gekomen van de sterkst verlieslijdende bladen. Indien de regeling ook voor winstgevende bladen zou hebben opengestaan zou de compensatie terecht zijn gekomen bij de minst winstgevende bladen.

Wat betreft de verlieslijdende dagbladen buiten de regeling melden wij nog, dat het ons niet bekend is waarom de dagbladen die wel binnen de grenzen van de regeling zouden zijn gevallen, geen aanvragen hebben ingediend. Wij achten het gelet op de publiciteit over de regeling, onder meer door de bedrijfstak zelf en door ons bestuur**, uitgesloten dat de reden voor dit feit gezocht moet worden in een onbekendheid met de regeling. Uit gegevens van het EIT valt ook af te leiden, dat de drie dagbladen die binnen de grenzen van de regeling over 1982 zouden zijn gevallen maar geen aanvragen indienden, in dat jaar slechts marginale verliezen hebben geleden. Over de aantallen dagbladen die over 1983 binnen resp. buiten de regeling zijn gevallen zijn geen nadere gegevens voorhanden omdat het EIT niet heeft kunnen beschikken over gegevens betreffende de exploitatieresultaten van de dagbladpers als geheel over dat jaar, berekend volgens de richtlijnen van de regeling, hetgeen wel het geval was bij het evalueren van de regeling over 1981 en 1982.

3.3.2. De werking van de toerekeningsformule en van de grenzen bij het berekenen van uitkeringsbedragen

Zoals reeds eerder in dit advies is vermeld, ontvingen over 1981 vijf van de negen, over 1982 vijf van de elf en over 1983 eveneens vijf van de elf dagbladen een uitkering gelijk aan het maximum van 75% van hun afzonderlijke verliezen. Uit deze gegevens valt af te leiden dat de hoogte van de compensatiebedragen voor de meeste bladen bepaald is door de toerekeningsformule en niet door deze grens van maximaal 75% van de afzonderlijke verliezen. Tegelijk kan evenwel worden geconstateerd dat wanneer die grens niet zou zijn gesteld, een aantal dagbladen een compensatiebedrag zou hebben ontvangen dat hoger zou zijn geweest dan 75% van hun afzonderlijke verlies.

Twee andere voorwaarden bepalen, zoals gezegd, mede de hoogte van de afzonderlijke uitkeringen, te weten de grens van 75% van het totaal van de verliezen van de bladen die over het desbetreffende jaar een aanvraag hebben ingediend en het voor de regeling per jaar beschikbaar gestelde budget van f 15 miljoen. Deze laatste budgettaire grens heeft het totaal van de uitgekeerde compensatiebedragen over 1981 en 1982 bepaald, zoals uit de navolgende tabel moge blijken.

* Schatting uitgaande van exploitatie-gegevens over 1982.

** In de vorm van de op ruime schaal verspreide brochures 'Overzicht voorwaarden en behandelingsprocedure van aanvragen voor financiële bijstand aan persorganen' van januari 1983 en november 1984 (met o.m. een overzicht van de voorwaarden en behandelingsprocedure van de compensatieregeling voor dagbladen).

Totale bedragen compensatie-uitkeringen over 1981, 1982 en 1983 bij verschillende veronderstellingen voor de grenzen van de regeling, t.w.

- budgettaire grens van f 15 miljoen of geen budgettaire grens;
- maximaal 75% of 100% van totale verliezen;
- maximaal 75% of 100% van individuele verliezen of geen grens.

	1981	1982	1983
A. Budget max. 15 miljoen en			
A1: max. 75% som verlies + max. 75% individuele verliezen	15.000.000	15.000.000	14.211.765
A2: max. 75% som verlies + max. 100% individuele verliezen	15.000.000	15.000.000	15.000.000
A3: max. 75% som verlies + geen grens individuele verliezen	15.000.000	15.000.000	15.000.000
A4: max. 100% som verlies + max. 75% individuele verliezen	15.000.000	15.000.000	15.000.000
A5: max. 100% som verlies + max. 100% individuele verliezen	15.000.000	15.000.000	15.000.000
A6: max. 100% som verlies + geen grens individuele verliezen	15.000.000	15.000.000	15.000.000
B. Geen budgetgrens, maar wel			
B1: max. 75% som verlies + max. 75% individuele verliezen	16.924.200	18.598.598	14.211.765
B2: max. 75% som verlies + max. 100% individuele verliezen	20.151.589	21.300.604	15.610.952
B3: max. 75% som verlies + geen grens individuele verliezen	25.217.703	26.849.745	22.457.402
B4: max. 100% som verlies + max. 75% individuele verliezen	19.326.273	21.729.235	17.445.224
B5: max. 100% som verlies + max. 100% individuele verliezen	22.565.599	24.798.130	18.949.022
B6: max. 100% som verlies + geen grens individuele verliezen	33.623.604	35.799.660	29.943.203

De onder A1 aangegeven grenzen zijn die welke bij de regeling over 1981, 1982 en 1983 hebben gefunctioneerd. Zoals ook uit deze tabel valt af te leiden, is het totale bedrag van de compensatie-uitkeringen over 1983, t.w. f 14,2 miljoen, door de werking van de beide 75%-grenzen in onderlinge combinatie beneden de budgettaire grens van f 15 miljoen gebleven.

Tevens blijkt uit deze tabel, dat de onder A1 aangegeven grenzen bij het berekenen van de uitkeringsbedragen redelijk hebben gewerkt. Zouden deze grenzen niet zijn gesteld, dan zou dat tot hogere bedragen hebben geleid, variërend van f 14,2 miljoen tot ruim f 35 miljoen.

3.3.3. Algemene ervaringen met de regeling als zodanig

In onze opdracht heeft ook het Accountantskantoor Klynveld Kraayenhof & Co een onderzoek ingesteld in het kader van de evaluatie van de regeling. Dat onderzoek was vooral gericht op een kritische beoordeling van de richtlijnen en toelatingsgrenzen van de bestaande regeling, alsmede op het signaleren van knelpunten bij de uitvoering daarvan, in het bijzonder uitgaande van ervaringen van uitgevers op dit gebied. Het rapport over dit onderzoek wordt als bijlage bij dit advies gevoegd.

Naast een positief oordeel over het functioneren van de regeling kwamen op enkele onderdelen uit het onderzoek ook knelpunten respectievelijk suggesties voor het oplossen van knelpunten aan het licht of werden deze bevestigd, hetgeen bij eventuele voortzetting van de regeling nader zal worden bestudeerd.

Zo oordelen uitgevers die compensatie-uitkeringen hebben ontvangen, over het geheel genomen weliswaar positief over het bestaan van de compensatieregeling, maar brachten zij daarbij tevens naar voren geen voorstander te zijn van een blijvende afhankelijkheid van een compensatieregeling als deze. Hun verlieslijdende situatie zou naar hun oordeel niet mogen voortduren. In dit verband is uit het onderzoek ook naar voren gekomen, dat de eis dat bij compensatie-aanvragen een project moet worden overgelegd gericht op een structurele verbetering van de exploitatiepositie, een stimulerende werking heeft gehad op initiatieven die tot een verbetering van de exploitatie kunnen leiden. Het feit dat er een project moet worden ingediend vormt vaak aanleiding een dergelijk project uit te werken en – voorzover in ruwe vorm reeds aanwezig – daarmee metterdaad te beginnen.

De in het onderzoek geïnterviewde uitgevers verklaarden verder veel tijd te hebben moeten investeren in het opstellen en aanpassen van hun aanvragen, ofschoon hier tevens een zekere gewinning werd geconstateerd. Bovendien hebben aanvragers soms hoge extra accountantskosten moeten maken om te voldoen aan de eisen van de regeling en om op dit gebied ook aanvullende informatie te verschaffen. Dit vloede voort uit de wens tot een zorgvuldige behandeling van de aanvragen. Van de zijde van aanvragers is hiervoor ook begrip getoond.

4. Verlenging van het experiment

4.1. Conclusies over de werking van de regeling tot dusver

Bij het overzien van de onderzoeksresultaten betreffende de werking van de regeling over de eerste drie jaar, stellen wij vast dat onze veronderstellingen bij het opzetten van het experiment in hoofdzaak zijn bevestigd. Wij vatten deze in de voorgaande genoemde onderzoeksresultaten hier nog even samen:

- de aan de regeling ten grondslag liggende samenhang tussen het exploitatieresultaat van dagbladen en de factoren betaalde oplage en spreidingsdichtheid werd opnieuw aangetoond;
- op de regeling is een groot beroep gedaan;
- de regeling heeft in het bijzonder gewerkt voor de bladen die de financiële steun het meeste nodig hadden;
- de gehanteerde richtlijnen en grenswaarden hebben redelijk gefunctioneerd;
- de regeling heeft een stimulerende werking gehad op initiatieven tot verbetering van verlieslijdende exploitaties.

4.2. Vraagpunten bij de besluitvorming over eventuele verlenging van de regeling

Met deze conclusie is evenwel nog geen afdoend antwoord gegeven op de beleidsvraag of de huidige experimentele regeling in een definitieve regeling dient te worden omgezet. Daarbij zijn vragen van methodisch-technische aard, zowel als van principieel-staatkundige aard aan de orde.

a. De methodisch-technische kant

Welke zijn, met name indien het aantal aanvragen om financiële steunverlening toeneemt, de voor- en nadelen van gerichte individuele steunverlening in relatie tot de voor- en nadelen van een gericht-generieke steunverlening? De sedert de oprichting van het Bedrijfsfonds bestaande mogelijkheid van gerichte financiële steunverlening is doelmatig, waar deze zo nauwkeurig mogelijk toegesneden wordt op de behoeften van het individuele geval. Daar staat tegenover dat de bepaling van de behoeften bijzondere problemen biedt, vooral gelegen in de schatting van toekomstige exploitatie-uitkomsten en in relatie daarmee het vaststellen van de hoogte van de benodigde financiële steun. Bij toeneming van het aantal steunaanvragen zal het steeds moeilijker worden, de onderlinge verhouding tussen de aan de onderscheiden persorganen toe te kennen steunbedragen te motiveren met objectieve overwegingen. De verschillende voor- en nadelen van beide vormen van financiële steunverlening kunnen evenwel op dit moment nog niet volledig worden afgewogen, vooral omdat nog onvoldoende ervaring met de gericht-generieke benadering is opgedaan.

Bij deze afweging in methodisch-technische zin valt te denken aan onderwerpen als:

- een optimaal effect van de financiële steun;
- minimale bemoeienis met het eigen verantwoordelijkheidscircuit van de respectievelijke persexploitaties;
- gelijke rechtsbedeling;
- een zo beperkt mogelijke en tegelijk doorzichtige regelgeving.

b. De principieel-staatkundige kant

Op de achtergrond speelt de zienswijze op de inrichting van onze maatschappelijk-staatkundige rechtsorde, waarbij in de afweging mede betrokken moeten worden onderwerpen als de volgende:

- een definiëring van het begrip pluriformiteit van de pers, met het oog op het belang van politieke meningsvorming, en de aard van de gewenste bemoeienis ter zake (gericht op de bedrijfstak; op het beïnvloeden van de economische krachten en tegenkrachten; op afzonderlijke persorganen, enz.). Hoe de verschillende typen maatregelen af te wegen in relatie tot de rechtsorde van een democratische samenleving als de onze en tegen welke kosten?
- bieden deze uitgangspunten voldoende/onvoldoende basis voor het financiële steunbeleid van de overheid en welke criteria voor het beleid zouden hieraan kunnen worden ontleend;
- tot welke sectoren van de pers dient het financiële steunbeleid van de overheid zich uit te strekken;
- tijdelijke of permanente steun aan de pers en tot welke hoogte tijdelijk of permanent.

Bij het evalueren van de onderhavige compensatieregeling dient mede te worden nagegaan of en zo ja op welke wijze deze regeling in de beleidsdilemma's zou kunnen functioneren, waarbij ook varianten en alternatieven van de regeling moeten worden bezien.

Hieruit valt reeds af te leiden, dat de besluitvorming van de regeling mede op het terrein ligt van de vormgeving van een democratische samenleving als de onze en dat die besluitvorming derhalve niet enkel in het verlengde ligt van administratieve beslissingen. Het fundamentele karakter van de vraagpunten maakt het noodzakelijk, dat bij de besluitvorming in dit kader een evenwichtige politieke en bestuurlijke discussie en afweging plaatsvinden. Dat zal moeten geschieden mede aan de hand van substantiële ervaringen met de onderhavige regeling.

Op dit moment moeten wij evenwel vaststellen dat de ervaringen met de regeling nog te beperkt zijn om een dergelijke verantwoorde besluitvorming mogelijk te maken. De experimentele regeling heeft tot dusver alleen over drie boekjaren (1981, 1982 en 1983) gefunctioneerd en de uitkeringen over 1982 en 1983 hebben eerst onlangs plaatsgevonden.

4.3. Conclusies voor deze fase

Op grond van de vorengenoemde overwegingen achten wij het alleszins verantwoord, dat het experiment van de compensatieregeling voor dagbladen met twee jaar wordt voortgezet, zodat bij het evalueren van de resultaten van de regeling gegevens over ervaringen met een werkingsduur van vijf jaar voorhanden zullen zijn.

Gelet op de beweegredenen voor het invoeren van de compensatieregeling kunnen er nog andere argumenten worden aangevoerd om een dergelijke verlenging van het experiment te bepleiten.

In dit kader herinneren wij eraan, dat de negatieve economische ontwikkeling binnen de dagbladpers de regering in 1975 aanleiding gaf in haar Medianota de invoering van deze regeling voor te stellen. Uit de gegevens over de dagbladpers die het EIT nader heeft geanalyseerd, valt af te leiden dat die negatieve economische ontwikkeling zich na 1975 in versterkte mate heeft voortgezet. Hoewel de resultaten in de dagbladpers gemiddeld gezien in de laatste jaren enigszins weer een opgaande lijn hebben vertoond, bevindt zich in deze sector van de pers nog steeds een grote groep van verlieslijdende dagbladen.

Voorts releveren wij hier nogmaals dat de regeling mede is ingevoerd als onderdeel van een overheidsbeleid voor de pers, dat erop gericht is voorwaarden te scheppen voor het behoud van persverscheidenheid. Het onderzoek en de discussie op dit gebied hebben tot dusver nog steeds geen duidelijke criteria voor financiële steunverlening opgeleverd. In de Medianota van 1975 werd ervan uitgegaan, dat 'het ontbreken van voldoende onderzoeksgegevens op dit ogenblik (...) vooralsnog vanzelf tot het streven naar behoud van het bestaande (leidt). Immers wat nu aan diversiteit van meningsuiting verdwijnt, zal straks slechts met buitengewone moeite misschien kunnen worden teruggewonnen'.

Dat beleidsuitgangspunt, dat wij overigens bij de evaluatie van de compensatieregeling betrekken, geldt tot op heden onverkort voor elke vorm van financiële steunverlening uit het Bedrijfsfonds voor de Pers, dus ook voor de onderhavige compensatieregeling.

Bovendien tekenen wij hier nog aan, dat wij in ons genoemde advies d.d. 27-11-1981 aanbevolen hadden de compensatieregeling voor dagbladen voor een experimentele periode van vijf jaar in te voeren. In dat advies deden wij ook de aanbeveling, de uitkeringen per blad te beperken tot maximaal drie jaar achtereenvolgend. Bij nadere bestudering van de projecten, gericht op structuurverbetering, hebben wij vastgesteld, dat vele van deze projecten betrekking hebben op redactionele activiteiten en deze hebben een langere tijd dan drie jaar nodig om tot het beoogde resultaat te leiden.

5. Aanbevelingen

Op grond van de hier genoemde argumenten adviseren wij thans de compensatieregeling voor dagbladen op experimentele basis met twee jaar te verlengen en wel voor de boekjaren 1985 en 1986. Dit impliceert dat het jaar 1984 naar ons oordeel zou dienen te worden overgeslagen en wel om de volgende redenen:

- a. om aldus de kloof tussen het desbetreffende boekjaar en het moment waarop de uitkeringen plaatsvinden te doen verminderen;
- b. om met de uitkeringen toekomstige beslissingen van persbedrijven, verlieslijdende dagbladen in stand te houden zoveel mogelijk te bevorderen en
- c. om meer tijd beschikbaar te laten zijn voor de studie en discussie over de in par. 4 genoemde vraagpunten.

Indien voor de verlenging de jaren 1984 en 1985 zouden worden gekozen, dan zouden de uitkeringen over die jaren reeds spoedig in 1986 dienen te worden gerealiseerd, teneinde de time-lag tussen boekjaren en uitkeringstijdstip niet verder te vergroten. Tussen het jaar 1984 en het moment van uitkering zou dan evenwel nog een kloof van anderhalf tot twee jaar blijven bestaan. De hier genoemde argumenten a en b om het jaar 1984 over te slaan houden ook verband met elkaar. De regeling is in het bijzonder erop gericht te bevorderen dat persbedrijven verlieslijdende dagbladen in stand houden. Dat doel wordt minder goed bereikt met een regeling die voorziet in uitkeringen over een periode die ver terug ligt. Dit impliceert dat de afstand tussen de feitelijke exploitatie-uitkomsten waarop de compensatieregeling beoogt in te spelen en de beslissing om een blad te handhaven, zo klein mogelijk moet zijn.

Overigens achten wij het ook gewenst het jaar 1984 over te slaan, om de indruk te vermijden dat deze verlenging een eerste stap zou betekenen op de weg naar een permanente regeling, welke indruk bijkans het onderhavige advies dus onjuist zou zijn. Het vraagstuk van een tijdelijke of permanente regeling is, zo merken wij hier nogmaals op, juist een dilemma dat bij het evalueren van de regeling nader onder ogen moet worden gezien.

Indien u met het onderhavige advies kunt instemmen, zullen wij u aanbevelingen voorleggen voor de juridische basis van de regeling over 1985 en 1986. Ook wat betreft de uitvoering van die regeling blijven wij ons beschikbaar houden.

Verder kondigen wij hier nog aan, dat wij voornemens zijn, ten behoeve van de voorbereiding van een fundamentele discussie over de in par. 4 genoemde vraagpunten, u naar verwachting tegen het einde van dit kalenderjaar de eerste bevindingen van ons bestuur op dit gebied in de vorm van een advies voor te leggen. Uit het voorgaande moge het duidelijk zijn geworden, dat wij ons beraad hierover inmiddels ter hand hebben genomen.

Voorts maken wij u erop attent dat tegelijk met de invoering van de compensatieregeling over 1981, 1982 en 1983 een bedrag van f 5 miljoen per jaar aan de middelen van het Bedrijfsfonds is toegevoegd ten behoeve van aanvullende maatregelen, die tegelijk met die compensatieregeling werden ingevoerd. Hoewel wij in de afgelopen jaren verscheidene aanvragen hiervoor hebben ontvangen, is tot dusver op ons advies in totaal nog maar een beperkt bedrag ten behoeve van deze aanvullende maatregelen verleend. Van het totaal beschikbare bedrag van f 15 miljoen resteert thans ca. f 14 miljoen en wij achten dat bedrag voorshands voldoende voor de aanvullende maatregelen.

Wanneer u ingevolge het onderhavige advies zou besluiten de regeling voor genoemde twee boekjaren te continueren, adviseren wij u daarbij te volstaan met 2 x f 15 miljoen voor de compensatie-uitkeringen over die jaren en geen extra middelen voor de aanvullende maatregelen beschikbaar te stellen.

Tenslotte delen wij u mede, dat wij bij het voorbereiden van dit advies, in tegenstelling tot eerdere adviezen onzerzijds in het kader van de voorbereiding van de compensatieregeling, de organisaties op het gebied van het perswezen niet opnieuw in de gelegenheid hebben gesteld hun standpunten terzake kenbaar te maken. Dit vloeit voort uit de aanbeveling in dit advies, de experimentele periode van de compensatieregeling te houden op vijf jaar. Een dergelijke aanbeveling gaven wij reeds in ons vorengenoemde advies d.d. 27 november 1981, bij de voorbereiding waarvan wij persorganisaties de mogelijkheid boden hun standpunten tot uitdrukking te brengen. De daarop ontvangen brieven met standpunten en commentaren van persorganisaties hebben wij bij de afronding van dat advies meegewogen en waren ook als bijlagen bij dat advies gevoegd, waarnaar wij hier opnieuw verwijzen.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers

Rijswijk, 8 juli 1986

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over verdere financiële bijstand aan het weekblad De Groene Amsterdammer

1. Samenvatting

De aanvraag van het weekblad De Groene Amsterdammer is gericht op verruiming van en aanvulling op een eerdere financiële bijstand aan dit weekblad ten behoeve van de verdere uitvoering van een reorganisatieproject, door middel waarvan het blad de exploitatie verder tracht te verbeteren. Voor dit project is in 1985 ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers op ons advies reeds financiële ondersteuning in de vorm van een bijdrage à fonds perdu ad f 200.000,— verstrekt. Het project omvatte en omvat enerzijds maatregelen ter verbetering van de kwaliteit van De Groene Amsterdammer als journalistiek produkt en anderzijds een stelsel van maatregelen op het gebied van de werving van nieuwe lezers.

Met het oog op de smalle financieel-economische basis van het blad, alsmede gelet op de nog immer grote inzet van de betrokkenen bij het blad en gezien recente ontwikkelingen in de oplagecijfers en verwachtingen daaromtrent, adviseren wij aan De Groene Amsterdammer ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers een krediet ter beschikking te stellen van in totaal f 465.000,—, uit te keren in twee tranches ad respectievelijk f 275.000,— en f 190.000,—. De uitkering van de tweede tranche hiervan is afhankelijk gesteld van het realiseren door het blad van de prognoses voor 1987 ten aanzien van de oplage.

Wij adviseren verder aan dit krediet een looptijd van 15 jaar te verbinden, waarbij het blad gedurende de eerste 5 jaren van die looptijd vrijgesteld kan worden van het betalen van rente en aflossing. De voor het krediet gehanteerde rentevoet zou op 6% gezet kunnen worden.

2. Inleiding

Voorgeschiedenis

Het weekblad de Groene Amsterdammer is in 1877 opgericht en neemt op de markt van opinieweekbladen door zijn lange voorgeschiedenis en zijn specifieke redactionele identiteit een bijzondere plaats in. De levens- en wereldbeschouwelijke grondslagen van het blad hebben ook op de bedrijfsvoering van het blad hun stempel gedrukt.

Omstreeks 1930 werd De Groene in een naamloze vennootschap ingebracht, welke rechtsvorm de exploitatie tot op heden nog heeft. De aandelen van deze N.V. zijn geheel in handen van een stichting, de Stichting Groene Beheer. Het bestuur van deze stichting wordt gevormd door de personeelsleden en een vertegenwoordiging van de medewerkers van het blad, met een onafhankelijke voorzitter. Verder is voor de bedrijfsvoering kenmerkend een traditie van onafhankelijkheid van commerciële invloeden en advertenties.

Om die onafhankelijkheid te waarborgen en het blad financieel niet te zwaar te belasten, hebben de bij het blad werkzame journalisten, directieleden, administratieve en andere medewerkers zich op een bijzondere wijze voor het blad ingezet, respectievelijk zetten zij zich hiervoor in, hetgeen in het bijzonder blijkt uit de relatief lage honorering van personeelsleden en medewerkers.

Reeds in 1975 is op een aanvraag van De Groene Amsterdammer aan het blad ten behoeve van een project, gericht op uitbreiding van het aantal redactionele pagina's, een renteloos krediet van f 330.000,— aangeboden. Doel van dit project was een betere fundering van de concurrentiepositie te bewerkstelligen en daardoor de continuïteit van de exploitatie veilig te stellen. Onverwachte gunstige ontwikkelingen in de oplage brachten De Groene echter tot de conclusie dat van de uitvoering van het project moest worden afgezien. Als gevolg daarvan verviel het kredietaanbod.

Nadat het blad een aantal jaren een exploitatief gezien gunstige ontwikkeling had gekend, nam De Groene in september 1984 opnieuw contact met ons op omdat de betaalde oplage, als gevolg van abonneeverlies en een teruggang in de losse nummervkoop, een dalende tendens vertoonde. Het blad dekte de verliezen uit de reserves, die echter in een snel tempo werden uitgehold. Omdat voorzien werd dat het voortbestaan van De Groene Amsterdammer als consequentie van dit laatste spoedig gevaar zou gaan lopen, entameerde de directie in samenwerking met het personeel een project, dat voorzag in een stelsel van maatregelen dat ten doel had via een verhoging van de oplage wederom een sluitende exploitatie te realiseren. Deze verhoging van de betaalde oplage hoopte het blad vooral te bewerkstelligen via een kwaliteitsverbetering van De Groene als journalistiek produkt. In dit verband werd ook een nieuwe hoofdredacteur aangetrokken. Verder werden in het project een uitbreiding van de promotionele activiteiten, teneinde de naamsbekendheid te vergroten, een aantal besparende maatregelen in de kostensfeer en de instelling van een lezersonderzoek voorzien.

Reagerend op een aanvraag daartoe van De Groene Amsterdammer adviseerden wij u begin 1985 ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds aan het blad ten behoeve van dit project een bijdrage à fonds perdu te verstrekken van f 200.000,—, om voor een deel de kosten op te vangen die in de optiek van De Groene noodzakelijk waren teneinde het project geheel te kunnen uitvoeren.

Wij waren in ons advies van oordeel dat de door het blad geprognostiseerde groei mogelijk moest zijn. Deze overweging, gebaseerd op de oplage-ontwikkeling die in het eerste kwartaal van 1985 had plaatsgevonden, gecombineerd met het voortdurende streven van het blad naar onafhankelijkheid, rechtvaardigde naar ons oordeel een financiële steunverlening tot het genoemde niveau in de vorm van een bijdrage à fonds perdu. Wij namen daarbij in aanmerking dat het blad gedurende een lange reeks van jaren een overlevingsstrijd gevoerd heeft en nog voert, met grote, ook financiële, inzet van de betrokkenen bij het blad, en dat betrokkenen blij hebben gegeven van hun bereidheid een dergelijke inzet voor het blad te blijven geven.

In april 1985 liet u ons weten onze zienswijze te delen en in te stemmen met ons advies. Vervolgens werd het steunaanbod door De Groene geaccepteerd, en deels in 1985, deels in 1986 uitgekeerd.

Ontwikkelingen in 1985 en 1986

Eén van de directe gevolgen van het project was, reeds in de eerste helft van 1985, dat het blad de daarvoor opgetreden voortdurende daling in het aantal abonnees wist om te zetten in een voorzichtige stijging. De verkoop van losse nummers bleek zelfs een forse stijging te vertonen. De publiciteit voortvloeiend uit de komst per 1 januari van de nieuwe hoofdredacteur had een gunstige uitwerking op de losse nummer-verkoop, die in de eerste drie kwartalen van 1985 ongeveer 25% boven het gemiddelde van 1984 had gelegen.

Ondanks de stijging in het aantal nieuwe abonnementen zette de hoopvolle ontwikkeling in het niveau van de betaalde oplage zich in de tweede helft van het jaar echter niet door en stagneerde, met name door het feit dat relatief veel bestaande abonnementen werden opgezegd. Bij navraag bleek dat vele opzeggers zich gedwongen zagen om financiële redenen hun abonnement te beëindigen. De Groene trok hieruit enerzijds de conclusie dat het blad mee deelde in een algemene financieel-economische malaise bij de opinieweekbladen, maar constateerde anderzijds dat het blad het in deze inderdaad krimpende markt, vergelijkenderwijs, niet slecht deed. Daalde de totale oplage van alle opinieweekbladen tussen 1984 en 1985 met 4,5%, voor De Groene bleef de daling beperkt tot 2%. De Groene kwam verder tot de conclusie dat het blad ontbrak en ontbreekt aan voldoende middelen voor het uitvoeren van een adequaat promotioneel beleid. De wervingskracht van het blad wordt, gelet op de in 1985 op jaarbasis gerealiseerde groei van het aantal nieuwe abonnees, voldoende geacht. Het blad ziet hierin de bevestiging van het in het project geformuleerde en op kwaliteitsverbetering gerichte beleid, en is ervan overtuigd dat de kwaliteitsverbetering ook het aantal opzeggers zal gaan terugdringen.

De Groene Amsterdammer is de mening toegedaan dat het reeds in 1985 ingezette proces tot herstel onweerlegbaar aanwezig is, maar alleen meer tijd nodig heeft dan oorspronkelijk was voorzien. Het vertrekken van een relatief groot aantal oude abonnees aan het eind van 1985 en in de eerste helft van 1986 wordt gezien als een éénmalig optredend en onvermijdelijk effect. Dit effect schrijft het blad mede toe aan het 'afhakken' van een groep lezers, die reeds lang een abonnement had op De Groene Amsterdammer, maar zich niet meer herkende in het produkt dat resultaat was van het proces, dat in de ogen van de medewerkers van het blad als kwaliteitsverbetering moet worden gekenschetst.

Tegenover dit éénmalige effect staat het feit dat met name in de tweede helft van 1986 het aantal nieuwe abonnees verder groeide en het aantal 'afhakende' abonnees weer overtrof. Het blad ziet hierin een bevestiging van de wervingskracht van de nieuwe en veranderde Groene Amsterdammer. Verwacht wordt dat dit proces zich in de loop van de komende tijd zal voortzetten. Het tempo waarin dit zich zal voltrekken is echter lager dan oorspronkelijk in 1984 werd gedacht. Voor de verdere uitvoering van het project prognosticeert De Groene voor de jaren 1986 en 1987 nog een verliesgevende exploitatie, maar voor 1988 wordt een quitte-resultaat verwacht.

Voor 1986 zou, zonder verdergaande financiële ondersteuning, het negatieve resultaat nog kunnen worden opgevangen uit de reserves. Daarna zou De Groene in een negatieve vermogenspositie belanden.

Om in de toekomst het voortbestaan van het blad veilig te stellen en het genoemde project verder te kunnen uitvoeren, nam De Groene medio 1986 contact met ons op ter bespreking van eventuele mogelijkheden van een aanvullende verruiming van de reeds geboden financiële ondersteuning. Daarbij dacht men aan een beroep op het fonds van in totaal f 465.000,—, welk bedrag over de jaren 1986 en 1987 zou kunnen worden verdeeld.

Na een gesprek met het blad over de problematiek waarin De Groene zich bevindt, besloten wij in principe open te staan voor een verzoek van het blad om verruiming van de bestaande financiële ondersteuning. Omdat dit verzoek, dat in oktober jl. werd ontvangen, in feite voortvloeit uit de steunverleningsoperatie in 1985 en een aanvulling daarop betreft, gaven wij, mede gezien het bijzondere karakter van het verzoek en de situatie waarin het blad thans verkeert, over de ontvangst van het hernieuwde verzoek geen nieuw persbericht uit. Wel benaderden wij De Nationale Investeringsbank om een financieel-economisch advies ter zake.

3. Beoordeling

In onze beraadslagingen overwogen wij dat het in het geval van De Groene Amsterdammer nog altijd onverkort gaat om een blad, dat met grote inzet van de betrokkenen wordt vervaardigd.

Uit de positie van De Groene op de lezersmarkt en haar streven naar onafhankelijkheid van met name advertenties, vloeit een kleinschalige opzet van het blad voort. Wij blijven van mening dat dit in beginsel een tenminste kostendekkende exploitatie niet uit hoeft te sluiten, daar het blad in vergelijking met andere bladen in dezelfde markt tegen lagere kosten kan worden gemaakt. Door de naar verhouding beperktere omvang van De Groene zijn de produktiekosten lager, terwijl de personeelskosten door het besluit van de bij het blad betrokkenen van een hogere honorering af te zien, zowel absoluut als relatief ook geringer zijn dan bij andere vergelijkbare bladen het geval is.

De geprognostiseerde uitkomsten van de exploitatie van het blad voor de jaren 1986 tot en met 1988, laten een ontwikkeling in positieve richting zien. Voor 1986 zowel als 1987 wordt op basis van de huidige oplage-ontwikkeling een negatief, maar zich verbeterend, exploitatieresultaat verwacht. Voor het jaar 1988 wordt een quitte-resultaat voorzien.

Onzes inziens moeten deze vooruitzichten, uit de aard der zaak, met voorzichtigheid worden benaderd. Voor 1987, en in mindere mate ook voor het daarop volgende jaar, stoelt het blad de verwachtingen ten aanzien van het exploitatieresultaat op een verwachte groei in de betaalde oplage, die als enigszins optimistisch kan worden gekenschetst.

Wij hebben ons afgevraagd of de door De Groene in de voorziene oplage-ontwikkeling gehanteerde

uitgangspunten voldoende realiteitswaarde bezitten gelet op de huidige ontwikkelingen in de markt van opinieweekbladen.

Voor De Groene Amsterdammer staat daar echter tegenover dat het blad, zoals wij hiervoor reeds opmerkten, op dit moment een andere ontwikkeling laat zien. Het blad slaagt er, ondanks negatieve ontwikkelingen in de opinieweekbladpers als geheel, toch in, zowel in het abonnee-aantal als in de verkoop van losse nummers, groei te realiseren. Koppelt men deze constatering aan het hiervoor reeds vermelde proces van kwaliteitsverbetering, dan is het niet uitgesloten dat het blad erin zal slagen de opgaande lijn voor de komende jaren te continueren. Indien een en ander gerealiseerd wordt, zal in 1988, dat wil zeggen één jaar later dan oorspronkelijk in het project werd voorzien, een kostendekkende exploitatie worden bereikt.

Gelet op het niveau van de tot 1986 aangekweekte reserve-positie moet De Groene vanuit liquiditeitsoogpunt bezien in staat worden geacht de exploitatie na 1986 nog één jaar te continueren. Zowel het verlies over 1986 als het voor 1987 geprognostiseerde verlies kunnen uit eigen middelen worden opgevangen.

Resultaat hiervan zou echter wel zijn dat het blad, ook indien voor deze beide jaren de thans opgestelde prognoses worden gerealiseerd, in een negatieve vermogenspositie zal terechtkomen. Blijft een aanvulling van de bestaande steunverlening in het huidige stadium uit, dan zal De Groene zich genoodzaakt zien begin 1988, dat wil dus zeggen in het jaar dat men er weer in slaagt uit de negatieve cijfers te geraken, de exploitatie op grond van liquiditeitsoverwegingen te beëindigen. Het is zelfs de vraag of het blad het dan zover zal willen laten komen.

Naar onze mening impliceren de bovenstaande constatering dat een aanvulling c.q. verruiming van de bestaande financiële ondersteuning van De Groene niet alleen vanuit overwegingen de solvabiliteit betreffende maar ook vanuit liquiditeitsoogpunt geredeneerd verdedigbaar en noodzakelijk is. Indien het blad erin slaagt de opgaande lijn vast te houden, hetgeen niet uitgesloten moet worden geacht, behoort een rendabele exploitatie binnen afzienbare tijd tot de mogelijkheden. Zonder het bieden van een aanvullende overbrugging voor de tussenliggende periode is dit, zo kan nu reeds worden vastgesteld, niet mogelijk.

Wij zijn in dit verband verder van oordeel dat een dergelijke aanvulling c.q. verruiming van de bestaande faciliteit thans op het goede moment zou komen. Het bieden van financiële ondersteuning pas op een moment dat de reservepositie van het blad volledig zal zijn uitgeput, komt te laat en is 'als mosterd na de maaltijd'.

In onze hierbovenbeschreven overwegingen hebben wij verder betrokken, dat het Bedrijfsfonds voor de Pers er mede zijn bestaansgrond in vindt om juist die persexploitaties de helpende hand te bieden, die via andere financiële bronnen niet of niet in voldoende mate gesteund kunnen worden.

4. Advies

Op grond van bovenstaande overwegingen en na bestudering van het rapport van het door De Nationale Investeringsbank ter zake ingestelde onderzoek, adviseren wij u aan De Groene Amsterdammer ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds een verruiming van de voor het beschreven project reeds verleende ondersteuning toe te staan.

In onze visie is in het onderhavige geval aanvullende steunverlening door middel van het verstrekken van een krediet zeer wel verdedigbaar. Wij zijn daarbij echter van mening dat de uit een krediet voortvloeiende rente- en aflossingsverplichtingen de eerstkomende jaren een te zware last voor een kleinschalige exploitatie als die van De Groene zullen zijn. In onze optiek zou gekozen kunnen worden voor een krediet met een looptijd van 15 jaren, waarbij het blad voor de eerste 5 jaren van deze looptijd vrijgesteld zou kunnen zijn van het betalen van rente en aflossing.

Wij adviseren u derhalve aan De Groene ter overbrugging van de jaren 1986 en 1987 een krediet aan te bieden van in totaal f 465.000,-, d.w.z. tot het totaal van de thans voor deze beide jaren begrote verliezen als gevolg van het project. Wij adviseren verder dit bedrag in twee tranches ter beschikking te stellen, te weten een bedrag van f 275.000,- als bijdrage voor de dekking van het voor 1986 voorziene verlies en een bedrag van f 190.000,- voor het verlies van het daarop volgende jaar. De uitkering van deze tweede tranche dient echter in onze visie afhankelijk te worden gesteld van de mate waarin De Groene erin slaagt de thans voorziene ontwikkeling in de betaalde oplage te realiseren. Een rentepercentage van 6% lijkt ons hierbij redelijk.

Tenslotte adviseren wij u, indien u met ons advies instemt, dit aanbod tot verruiming van de bestaande financiële steunverlening te laten vervallen, indien De Groene Amsterdammer het aanbod niet binnen twee maanden na dagtekening van uw beslissing heeft aanvaard en de overeenkomst, waarin het aanbod met de daarvoor geldende voorwaarden nader zullen zijn vastgelegd, niet binnen die periode is afgesloten.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers

Rijswijk, 6 januari 1987

Advies van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur inzake aflossing krediet Christelijke Pers

1. Samenvatting

In 1974, nog voordat ons bestuur werd geïnstalleerd, verleende de toenmalige minister van CRM aan de Stichting ter Bevordering van de Christelijke Pers ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers een renteloos krediet van f 9,1 miljoen met een looptijd van 30 jaar. Dat krediet was bedoeld om het vermogenstekort van de dagbladexploitatie van de Christelijke Pers (het dagblad Trouw en de zgn. Kwartetbladen) op te vangen en tevens om een integratie van deze dagbladexploitatie in de Perscombinatie N.V. te kunnen uitvoeren.

De afgelopen jaren is de Christelijke Pers niet in staat geweest aan de verplichtingen betreffende de aflossing van dit krediet te voldoen.

De Christelijke Pers benaderde ons bestuur onlangs met het verzoek dit krediet in zijn geheel tegen de contante waarde ervan te mogen aflossen. In dit advies geven wij de minister de aanbeveling met het verzoek akkoord te gaan en daartoe de berekening van de contante waarde te doen geschieden op het moment van betaling tegen een rentevoet van 10%. Per 30 april jl. bedroeg die contante waarde f 4.258.203,90.

2. Inleiding

In 1974 verleende de toenmalige minister van CRM, overigens vóórdat ons bestuur was geïnstalleerd, ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds aan de Christelijke Pers een renteloze lening van f 9,1 miljoen. Die lening diende in overwegende mate ter dekking van het toen aanwezige vermogenstekort van de dagbladexploitatie van de Christelijke Pers (het dagblad Trouw en de zgn. Kwartetbladen) en van het extra-vermogenstekort dat nog zou ontstaan als gevolg van te verwachten reorganisatiekosten. Die reorganisatiekosten hielden verband met de integratie van de Christelijke Pers in de Perscombinatie. Het Bedrijfsfondskrediet was mede bedoeld om deze integratie mogelijk te maken.

Als gevolg van deze integratie werd de Stichting ter Bevordering van de Christelijke Pers één van de drie houders van de door de Stichting Administratiekantoor Perscombinatie uitgegeven certificaten van aandelen in de Perscombinatie N.V., welke aandelen door het genoemde administratiekantoor worden gehouden. De Christelijke Pers is thans tevens belast met de bewaking van de redactionele identiteit van het dagblad Trouw, waarvan de uitgaverechten eigendom zijn van Trouw/Kwartet B.V., dochtervennootschap van de Perscombinatie N.V.

De looptijd van het Bedrijfsfondskrediet werd in 1974 bepaald op 30 jaar. De lening zou door middel van halfjaarlijkse aflossingen, te beginnen in 1980, moeten worden terugbetaald. Tot op heden is de Christelijke Pers niet in staat gebleken aan deze aflossingsverplichting te voldoen.

De afgelopen jaren had de Christelijke Pers geen andere inkomsten dan dividend-declaraties op haar aandelen in de Perscombinatie en in Drukkerij Spin/Van Mantgem, een dochteronderneming van de Christelijke Pers, die bij de kredietverlening in 1974 hoofdelijk mede-aansprakelijk voor dat krediet werd. Mede rekening houdend met verschillende andere financiële verplichtingen in die jaren zag de Christelijke Pers geen ruimte om een begin te maken met het aflossen van het Bedrijfsfondskrediet. Uit onderzoek door de Nationale Investeringsbank bleek ons inderdaad dat de activa respectievelijk financiële tegoeven van de Christelijke Pers geen perspectief boden om aan de aflossingsverplichting te voldoen. De aandelen van de Christelijke Pers in haar dochteronderneming Drukkerij Spin/Van Mantgem waren reeds in 1977 aan het Bedrijfsfonds in onderpand gegeven, nadat de hoofdelijke aansprakelijkheid van deze drukkerij voor het Bedrijfsfondskrediet achtergesteld was geworden bij een krediet dat de Nationale Investeringsbank in dat jaar aan de genoemde drukkerij had verleend. Het verbinden van verdere activa van de Christelijke Pers tot zekerheid van het Bedrijfsfondskrediet boven de reeds verpande aandelen in Drukkerij Spin/Van Mantgem was niet mogelijk. Juridische afspraken met de betrokken ondernemingen gaven in die fase geen verdere ruimte tot vervreemding of tot het vestigen van zekerheidsrechten. Bij ons overleg met de Perscombinatie bleek ons dat dit concern ervan uitging, dat bij de verlening van het Bedrijfsfondskrediet aan de Christelijke Pers indertijd uitdrukkelijk overeengekomen was dat de Perscombinatie generlei aansprakelijkheid zou aanvaarden voor de schulden van de Christelijke Pers en van de daarmee verbonden ondernemingen. De Perscombinatie voegde daaraan in de gesprekken met ons bestuur de bereidverklaring toe, mee te denken in en mee te zoeken naar een oplossing van de terugbetalingsproblematiek van de Christelijke Pers.

Inmiddels ging u in april 1983 op ons advies ermee akkoord, de aflossingsverplichting voor onbepaalde tijd op te schorten en van jaar tot jaar te bezien wanneer de Christelijke Pers deze verplichting alsnog zou kunnen riakomen.

In december 1985 wendde de Christelijke Pers zich tot ons bestuur ter bespreking van de mogelijkheid, de renteloze lening uitgaande van de contante waarde ervan, geheel af te lossen. De Christelijke Pers zocht naar een dergelijke mogelijkheid uitgaande van de wens, het probleem van de terugbetalingsverplichting op korte termijn op te lossen. De middelen daarvoor zouden nagenoeg geheel kunnen worden verkregen door verkoop van haar belangen in Drukkerij Spin/Van Mantgem, waarvan de waarde belangrijk was gestegen dankzij de gunstige ontwikkeling van de exploitatie-uitkomsten van deze drukkerij. Bovendien was inmiddels gebleken dat Drukkerij Spin/Van Mantgem, die zoals gezegd hoofdelijk mede-aansprakelijk voor het Bedrijfsfondskrediet is, deze verplichting met de daarmee gepaard gaande verpanding van haar aan de Christelijke Pers toebehorende aandelenpakket, in toenemende mate als een belemmering van haar bedrijfsontwikkeling ervaart.

Nadat de Christelijke Pers ons bestuur een toelichting had verstrekt over de aflossingsmogelijkheden,

ontvingen wij bij brieven van 18 april en 16 mei jl. haar formele verzoek, terugbetaling van het Bedrijfsfondskrediet te aanvaarden tegen de contante waarde ervan, berekend op basis van een rentepercentage van 10%. De financiering van de betaling beoogt de Christelijke Pers te realiseren vooral door middel van de verkoop van Drukkerij Spin/Van Mantgem en verder via contante middelen. Bij het zoeken naar de desbetreffende financieringsmogelijkheden is de Christelijke Pers ook ervan uitgegaan, dat haar financiële positie binnen de Perscombinatie niet mag worden verzwakt.

Van de ontvangst van dit verzoek hebben wij geen persbericht uitgegeven, omdat het verzoek geen financiële steunaanvraag vormt zoals bedoeld in de statuten van het Bedrijfsfonds voor de Pers. Het verzoek heeft immers veeleer betrekking op de feitelijke uitvoering c.q. afhandeling en beëindiging van een steunoperatie dan op een nieuwe financiële steunverlening. Om diezelfde reden hebben wij de Nationale Investeringsbank ook niet verzocht een financieel-economisch onderzoek naar het verzoek in te stellen.

3. Overwegingen

Wij achten het initiatief van de Christelijke Pers om op deze wijze te komen tot een oplossing van de terugbetalingsproblematiek en tevens tot een spoedige aflossing van de gehele lening waardevol en constructief. Naar ons oordeel is het verzoek om de langjarige en renteloze lening thans tegen de contante waarde ervan te mogen terugbetalen ook redelijk.

Daarbij hebben wij allereerst in aanmerking genomen, dat het krediet toen het in 1974 werd verleend, in overwegende mate diende ter dekking van het toen aanwezige vermogenstekort en van het extra vermogenstekort dat nog zou ontstaan als gevolg van op dat moment te verwachten reorganisatiekosten bij de integratie van de Christelijke Pers in de Perscombinatie. Hieruit valt af te leiden, dat het in die fase reeds duidelijk was dat de Christelijke Pers geen vermogen zou hebben te zijner tijd aflossingen op het verstrekte krediet te doen. De oorspronkelijke aan de lening verbonden faciliteiten, rentevrij en terugbetaling over een zeer lange periode, indiceren tevens dat de terugbetaling in die fase reeds als een problematische aangelegenheid werd opgevat.

Bovendien is naar onze mening het verzoek acceptabel tegen de achtergrond van de voorgenomen verkoop van de aandelen van de Christelijke Pers in genoemde drukkerij. Naast het feit dat met deze verkoop een activiteit wordt afgestoten, die niet direct tot een krantenbedrijf behoort, wordt op deze wijze ook gerealiseerd, dat het eventueel nakomen van de terugbetalingsverplichting niet langer financieel-economisch mede-afhankelijk zal zijn van de risico's die worden gelopen in het uitoefenen van het drukkerijbedrijf.

Op grond van het vorengenoemde, speciale oogmerk van de lening en op grond van de omstandigheid, dat het niet-aanvaarden van het voorstel de toekomstige nakoming van de terugbetalingsverplichting afhankelijk zou stellen van het wel en wee van het drukkerijbedrijf, zijn wij ook van oordeel, dat de rentevoet, die onzes inziens in de berekening van de contante waarde zou moeten worden gehanteerd, in de buurt zou moeten liggen van de 'rate of return', waarmee in zijn algemeenheid bij investeringsbeslissingen wordt gerekend. Aansluiting bij een dergelijke 'rate of return' is onzes inziens in het onderhavige geval te verkiezen boven het aansluiting zoeken bij bijvoorbeeld de marktrente voor 'goudgerande waarden'. Dit standpunt leidt ons tot de slotsom dat het kiezen van een te hanteren rentevoet van 10% verdedigbaar en redelijk te achten is.

4. Advies

Op grond van de vorengenoemde overwegingen adviseren wij u thans ermee akkoord te gaan dat de gehele terugbetalingsverplichting wordt voldaan tegen betaling van een bedrag gelijk aan de contante waarde van de lening op het moment van betaling, gebaseerd op een rente van 10%. Blijkens informatie van de Nationale Investeringsbank was het bedrag van de contante waarde op basis van het genoemde rentepercentage per 30 april 1986 f 4.258.203,90. Voor de periode die verstrijkt tussen 30 april 1986 en het moment waarop de terugbetaling feitelijk door de Christelijke Pers wordt geëffectueerd, zal derhalve over het nog niet betaalde (gedeelte van het) laatstgenoemde bedrag een rente van 10% op jaarbasis in rekening dienen te worden gebracht.

Verder adviseren wij u te bepalen dat de feitelijke betaling van het gehele bedrag van de contante waarde gerealiseerd zal moeten zijn binnen één jaar na de datering van uw beslissing inzake het onderhavige advies. Een deels gespreide betaling van dit bedrag over een langere periode verstaat zich naar ons oordeel niet met het afkoopkarakter van de terugbetalingsverplichting.

Voorts melden wij in dit verband nog, dat wij vorengenoemde overwegingen en conclusies voordat wij het onderhavige advies afronden, aan de Christelijke Pers hebben medegedeeld, teneinde haar in de gelegenheid te stellen ons te laten weten of zij, gelet op de inhoud daarvan, haar verzoek wenste te handhaven of in te trekken. Zij heeft ons daarop doen weten het verzoek te willen handhaven.

Tenslotte melden wij u nog, dat wij ons onverminderd beschikbaar houden, aan uw beslissing inzake dit advies uitvoering te geven. In dat verband zullen wij ook de Nationale Investeringsbank vragen voor de effectivering van een en ander zorg te dragen.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers

Rijswijk, 30 mei 1986

Brief d.d. 6 maart 1986 van het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur inzake het wetsvoorstel Mediawet

Mijnheer de minister,

Een naamswijziging zoals die welke in het Wetsvoorstel Mediawet voor het Bedrijfsfonds voor de Pers wordt voorgesteld – nl. wijziging van de huidige naam in 'Fonds voor de Pers' – lijkt in relatie tot de vele vraagstukken die in verband met dit wetsvoorstel spelen van ondergeschikt belang. Toch noopt deze voorgestelde naamswijziging ons bestuur opnieuw tot het aanbieden van een advies hierover, omdat wij tegen deze wijziging en vooral tegen de daarbij aangevoerde argumenten bezwaar blijven houden. Reeds eerder, t.w. in ons advies d.d. 25 maart 1985 over het ontwerp van het wetsvoorstel, plaatsten wij kanttekeningen bij deze mogelijke naamswijziging. In de argumenten die u bij de schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel heeft aangevoerd ter verdediging van de voorgestelde nieuwe naam 'Fonds voor de Pers' zien wij in het bijzonder aanleiding u opnieuw overwegingen onzerzijds op dit gebied voor te leggen, om u met klem te adviseren van de voorgenomen wijziging af te zien.

Ons belangrijkste bezwaar richt zich op het argument dat de huidige naam 'Bedrijfsfonds' zou moeten worden gewijzigd om daarmee een zekere eenduidigheid in de naamgeving te bereiken met het 'Fonds voor de Letteren' en het 'Fonds voor de Nederlandse Speelfilm'. Gezien de wezenlijke verschillen tussen deze fondsen en het Bedrijfsfonds, zou vermelding van het 'Bedrijfsfonds' in het rijtje 'Fonds voor de Letteren',etc. kunnen uitmonden in het leggen van verkeerde associaties. Wij doelen hier op de volgende verschilpunten:

- de selectiecriteria en de werkwijze van genoemde andere fondsen leggen uitgebreide nadruk op het beoordelen van de inhoudelijke kwaliteit, vorm en variatie naar genre produkt waarvoor steun wordt aangevraagd;
- het Bedrijfsfonds geeft juist mede met het oog op de grondwettelijk erkende persvrijheid géén oordeel over redactionele inhoud of deskundigheid van betrokken journalisten of uitgevers en géén onderscheid naar richting;
- naast voorwaarden betreffende de vorm van persorganen vormen in het bijzonder bedrijfsmatige aspecten selectiemiddelen in ons werk. Dit blijkt onder meer uit het criterium, dat voor steun uit het Bedrijfsfonds alleen bladen in aanmerking komen waarvan de exploitatie in gevaar verkeert en die een project hebben uitgewerkt dat uitzicht biedt op een rendabele exploitatie. In dat licht beschouwd heeft het Bedrijfsfonds een principiële andere opzet dan genoemde steunfondsen.

Overigens maken wij ook bezwaar tegen het argument dat de huidige naam gewijzigd zou moeten worden om een 'breuk met het verleden' aan te geven. Dit bezwaar berust op de volgende gronden:

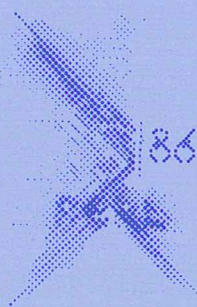
- blijkens het wetsvoorstel meent u door middel van de naamswijziging een breuk met de huidige situatie te creëren. De verandering van het Bedrijfsfonds van privaatrechtelijke instelling met een adviserende taak in een zelfstandig bestuursorgaan met een besluitvormende bevoegdheid komt in feite neer op een verandering van de juridische basis van het Bedrijfsfonds, evenwel náást een grote mate van continuïteit in de overige aspecten van dit college. Doel en criteria komen allerminst in het geding en deze vormen naar buiten toe toch de belangrijkste elementen. Wij betwijfelen in hoge mate of het de moeite loont aan een benaming te sleutelen die sedert 1968 bestaat, terwijl het streven en optreden in hoofdzaak onveranderd blijven;
- de Commissie Bedrijfsfonds voor de Pers (de zogenaamde Commissie Rooij), die reeds in het begin van de zeventiger jaren adviseerde het Bedrijfsfonds op te zetten als een onafhankelijk bestuursorgaan met zelfstandige beslissingsbevoegdheid, genaamd 'Bedrijfsfonds voor de Pers'. Dit advies ontmoette een grote mate van consensus in de Tweede Kamer en in de perswereld zelf. Minister van Doorn van CRM besloot grotendeels conform de denkbeelden van de Commissie Rooij, maar bepaalde dat het Bedrijfsfonds geen zelfstandig beslissend orgaan zou moeten worden, maar een adviescollege, zoals thans nog het geval is. Het grenst aan ironie dat de naam 'Bedrijfsfonds', indertijd door de Commissie Rooij voorbestemd voor een zelfstandig opererend college, veranderd zou moeten worden nu die oorspronkelijke opzet via de Mediawet metterdaad zou worden doorgevoerd.

Van een breuk met het verleden kan geen sprake zijn wanneer zoals door middel van het onderhavige wetsvoorstel getracht wordt juridisch vorm te geven aan hetgeen de Commissie Rooij, de Tweede Kamer en de perswereld zelf steeds voor ogen heeft gestaan. Het zou juist neerkomen op een miskennis van de historie van het Bedrijfsfonds indien op grond van dit argument de huidige naam zou moeten worden veranderd.

Op grond van de hier aangegeven argumentatie tot behoud van de huidige naam 'Bedrijfsfonds voor de Pers' dringen wij er bij u met nadruk op aan, de voorgenomen naamswijziging te heroverwegen.

Hoogachtend,
namens het bestuur,

(w.g.) prof. drs. J.W. Schoonderbeek,
voorzitter

86

